

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM

**ČESKÁ LÍPA - č.p. 1
radnice**

Česká Lípa

červen 2003

PhDr. František Gabriel, Ph.D.

PhDr. Martin Ebel, Ph.D.

OBSAH

ÚVOD (F. Gabriel, dále F.G.).....	3
DĚJINY OBJEKTU (M. Ebel).....	4 - 45
ARCHITEKTONICKÝ ROZBOR (F.G.).....	46 - 68
Celková situace.....	46 - 47
Průčelí.....	47 - 58
Dispozice.....	58 - 68
STAVEBNÍ VÝVOJ (F.G.).....	69 - 73
KULTURNĚ HISTORICKÉ HODNOCENÍ OBJEKTU (F.G.).....	73 - 74
HODNOTNÉ DETAILS A JEJICH SOUBORY (F.G.).....	74 - 75
ZÁVADY (F.G.).....	75 - 76
DOPORUČENÍ PRO OCHRANU OBJEKTU (F.G.).....	76 - 77
GRAFICKE PŘÍLOHY.....	77 - 78
FOTODOKUMENTACE (L. Kracíková).....	78 - 79

ÚVOD

Předkládaný standardní stavebně historický průzkum proběhl v první polovině roku 2004, tedy více než 15 let po rozsáhlé opravě interiéru a dva roky po konzervaci průčelí. Naštěstí oba stavební zásahy do objektu radnice jeden z autorů SHP mohl alespoň částečně sledovat a dokumentovat. Výsledky jsou v hlavních rysech zachyceny v článku F. Gabriela - J. Panáčka (Českolipská radnice jako hmotný pramen. In: Sborník Společnosti přátel starožitností 3, 1992, 151 - 165.) a v SHP doplněny o poznatky v článku nevyužité. Poznání pochopitelně významnou měrou rozšiřují i dějiny objektu, zpracované z písemných pramenů. Jejich význam především pro mladší období je nenahraditelný.

Na druhé straně však stávající stav opraveného domu omezuje možnosti konfrontovat písemné prameny s prameny hmotnými a snižuje tak jejich vypovídací hodnotu. Jejich kvalit nepochybně plně využije až hloubkový stavebně historický průzkum, jehož realizace bude nutnou součástí předprojektové přípravy jakéhokoliv dalšího stavebního zásahu do objektu.

Již v úvodu upozorňujeme, že elaborát stavebně historického průzkumu nenahrazuje závazná vyjádření příslušných památkových orgánů a organizací ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb. Současně uvádíme, že práce je duševním vlastnictvím autorů. Při využití elaborátu je třeba jej citovat.

DĚJINY OBJEKTU

Radnice jako symbol městské samosprávy rozhodně nevznikla již v době založení města na počátku 14. století, ale poněkud později. Jako nejpravděpodobnější doba, kdy poprvé mohla radnice ve městě vzniknout, může být rozmezí mezi léty 1371 - 1381, kdy obec koupila rychtu a správu města posléze již řídil purkmistr. Samozřejmě v žádném případě není pravdivá místní tradice, která její vznik spojuje s dobou podstatně starší, a to na základě pozdější zprávy (zapsané na počátku 17. století) o údajném požáru České Lípy včetně radnice roku 1244. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 44, Meister Hans Kriesche Kronik, fol. 5.]

Měštanská samospráva i ve významném městě, které nemělo statut města královského, byla nesporně více omezená, nepřicházelo zde v úvahu shromažďování velké obce. V objektu lze předpokládat radní sál, kancelář, archiv, skladiště, byt sluhy, někdy bylo v radnici i měštanské vězení (v České Lípě bylo na jiném místě města).

První písemné zmínky o skutečné existenci radnice jsou v nejstarší zachované městské knize založené roku 1461. Od roku 1465 je zde opakovaně zmiňováno udělení městského práva nově příchozímu, které dotyčný obdržel právě na radnici. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 41, sign. D I/b.2, 263, Der Stadt Leipa Gedächtniss Buch 1461-1720, fol. 13, kt. 1.]

Další dějiny radnice v České Lípě jsou do jisté míry dějinami českolipských ničivých požárů, respektive likvidací jejich škod. Výjimek, jak bude níže patrné, je nemnoho. V kronice Hanse Kriesche (×1570) z počátku 17. století je

poměrně důvěryhodný údaj o požáru České Lípy roku 1515, kdy měly být mezi vyhořelými objekty kostel, škola a radnice. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 44, Meister Hans Kriesche Kronik, fol. 6.]

Zásadním zápisem (který však již nebyl v českolipském dějepisectví zcela neznám), je zápis z roku 1532, dle kterého purkmistr a rada města Lípy dosvědčili, že před ně předstoupila Margareta Sewlochová (*Sewlochin*) jako poručnice svých dětí a přijala poslední splátku z domu, který měšťané koupili k radnici (*"welchs wir zu Eynem Roth Hauß gekauft haben"*), čímž byla celá částka definitivně doplacena a do budoucna neměla Markéta právo vznést jakékoliv další nároky. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 42, Gedächtniss Buch 1524-1564, fol. 92. ; Vt. pozdější opis AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IV/b.1, kt. 662.] Z kontextu a porovnání se soudobou praxí podobných zápisů vyplývá, že ke koupi došlo již podstatně dříve. Časový odstup mezi našim zápisem z roku 1532 lze spíše odhadnout v horizontu více let, snad i desetiletí, maximem asi může být jedna generace. Tento odhad by vlastně mohl korespondovat i s údaji o požáru k roku 1515, kdy měšťané mohli koupit i spáleniště. Doklady pro tuto konstrukci však žádné nejsou. Poté je radnice několikrát připomínána v souvislosti se životem města, zmínky však nikterak nevypovídají o její stavební podobě. [Heimrich, 1891, s 46 násl.]

22. srpna 1614 opět Česká Lípa vyhořela. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 44, Meister Hans Kriesche Kronik, fol. 65v.] Dle zmíněné soudobé Krieschovy kroniky započala přesně 2. března 1615 znovuvýstavba radnice po požáru, radnici přestavoval místní stavitel Christoph N. N. [SOkA Česká

Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 44, Meister Hans Kriesche Kronik, fol. 65v.]

Nedávný nález datovaného ostění z krbu (1635) ve středním traktu [Gabriel - Panáček, 1992, s. 151 násl.] nelze z písemných pramenů blíže objasnit - pro tuto dobu se nezachovaly účty. Překvapivá doba investic do radnice v době třicetileté války byla zřejmě reálná ještě v této době, naopak nejtěžší dobou byla pro město poslední fáze třicetileté války, léta 1642 - 1646, zkomplikovaná navíc požárem města roku 1645.

Rozsah požáru města roku 1645 blíže neznáme. Načasování případného požáru na konec třicetileté války, kdy s ohledem na velmi vleklou krizi nebylo prakticky žádné české město schopno investovat ani do nejnutnějších oprav, však předem vylučuje jakoukoliv razantní přestavbu.

14. února 1698 vyhořela radnice i s pivovarem v jejím areálu při lokálním požáru, který způsobilo ložící vojsko. O rozsahu škod se dochovala soudobá zpráva (překlad z němčiny): *"Radnice. Tato až na zdivo celá vyhořela, konkrétně celá střecha s věžičkou a hodinami, fošnové/na drážku (gespindte Boden), rovněž fošnový sál (Gespinter Saal) s mnoha stánky, na kterých prodávají soukeníci v době týdenních trhů, jedna světnice, dvě komory, spadl z radní světnice vyzděný komín, jakož musí být odstraněna klenba (kvelb?) přistavěná (přistavěný?) k radní světnici s kusem zdiva, který byl poničen požárem, vše musí být uvedeno do předchozího stavu, jak následuje:*

Protože je radnice 50 loktů dlouhá a 30 loktů široká, počítá tesařský mistr 60 trámů, každý 30 loktů dlouhý, loket po 4 kr., přijde jeden na 2 zl., vše dohromady na 120 zl.

Příčné dřevo, 60 kmenů po 30 kr. - 30 zl.

Krokve 200 kmenů po 18 kr. - 60 zl.

5 kop latí, kopa po 3 zl., 15 kr.

Šindel - 400 kop, kopa po 12 kr. - 80 zl.

Šindelové hřebíky - 500 kop, kopa po 3 kr. 3 d. - 29 zl. 10 kr.

16 kop prken na drážku, kopa po 8 zl. - 128 zl.

4 kopy prken, každá kopa po 5 zl. - 20 zl.

40 kop laťových hřebíků, po 15 kr., - 10. zl.

40 kop hřebíků do prken po 10 kr. - 6 zl. 40 kr.

Tesařská práce s opracováním - 200 zl.

Odstranění sutě po požáru z radnice alespoň - 15 zl.

Na přidavače při stavbě radnice alespoň - 15 zl.

Na okapy, polovinu musí dát soused - druhá polovina - 3 zl. 30 kr.

Protože střecha městského pivovaru z větší části shořela, takovou znovu vystavět - šacuje tesařský mistr za vše potřebné - 80 zl.

Tesaři na vše na znovupostavení věžičky na radnici - 200 zl.

Škody na hodinách, které celé shořely, zvonce se rozlily, rovněž radniční zvonek se roztrhal jsou odhadnuty na 100 zl.

Za sklenářské, kamnářské, truhlářské, lepičské a zámečnické práce alespoň - 60 zl.

Kamenická a zednická práce:

Na čtyři poničené okenní zárubně, jeden po 7 zl. - 28 zl.

Na troje dvevní zárubně rovněž po 7 zl. - 21 zl.

Na zednickou práci a potřebný materiál, protože jedna klenba a velký kus zdiva musí být odstraněn a znovu proveden, druhá klenba v radní světnici musí být uzavřena a zpevněna táhly, na znovu vystavění spadlého komína, zdivo omítnout a provést

vše co je potřebné - alespoň 450 zl.

Suma škod na radnici a pivovaře - 1471 zl. 20 kr."

Zvláště byly vyčísleny škody na radničním inventáři - celkem 65 zl. 3 kr. - byla cena nábytku (3 stoly, lavice, židle), kuchyňského zařízení, stavebního materiálu (šindel), sladu ve vinopalně atd. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2256, sign. A IV/o.2., požáry 1692 - 1795, kt. 444.]

Adaptace během prakticky dalšího století podrobněji neznáme. V budoucnu je bude bezpochyby možné dále upřesnit na základě excerptce z poměrně dobře zachovaných účetních materiálů, pro účel této rešerše však celkové zpracování každoročně sepisovaných účtů bylo nad rámec možností. S radnicí byla spojena pronajímaná vinopalna a pivovar. Radnice sloužila nejen svému vlastnímu účelu, využívali jí soukeníci při týdenních trzích k prodeji (viz zpráva o požáru z roku 1698). Dle Heimricha tato praxe trvala do počátku 19. století - soukeníci prodávali v patře, kožešníci v přízemí. [Heimrich, 1890, s. 48.]

Na jaře roku 1787 nechali měšťané zaklenout přízemní místnost registratury, kde byl zároveň uložen městský archiv. [Heimrich, 1890, s. 48.]

Historicky dobře známý je požár ze 6. října 1787, v jehož důsledku přišlo město mimo jiné o svůj farní kostel. Z 590 domů ve městě a na předměstí vyhořelo 483 domů, přičemž oběťmi byla bezpochyby radnice s pivovarem a spilkou za radnicí.

Obnovu po požáru poměrně přesně uvádí i obecní roční účty. Pro rok 1787 se však nezachovaly.

O to více vypovídají o opravách v následujících letech. K roku 1788 je uváděna v kategorii obecních příjmů částka

244 zl. 27 1/2 kr. od souseda z čp. 2 Bernarda Procha za zeď při radnici. Lze tudíž předpokládat, že město vystavělo společnou parcelní zeď a Proch se uvedenou částkou na společné zdi podílel. Částku mimo jiné nebyl dle roční uzávěrky schopen zaplatit a navíc dlužil obci další 25 zl. 30 kr. za 3000 cihel.

Podstatně více vyplývá z kategorie výdajů. Město nakoupilo stavební materiál za 2011 zl. 26 1/4 kr, z čehož byla opravována radnice, vězení a pastouška za Dlouhou bránou. Konkrétně je uváděno 50 725 cihel, blíže neurčené množství dřeva, kamene, prken, vápna, latí, šindele.

Kategorie výdajů na řemeslníky v účtu za rok 1787 je velmi stručná. Je sice uváděno jméno a profese řemeslníka, odkazuje se však na nedochované přílohy. Pouze výjimečně je uváděn účel vyplacených financí. Sumarizovány podstatné výdaje:

Tesařskému mistru Franzi Berntovi - 427 zl. 49 1/4 kr.

Tesařskému mistru Franzi Berntovi za krov na městskou radnici, na pastoušku u Dlouhé brány a čtyři krovy na městských branách za sumu dle akordu - 260 zl.

Zednickému mistru Johannu Wenzlu Köhlerovi - 87 zl. 43 3/4 kr.

Zednickému mistru Christofu Nowakovi - 481 zl. 55 2/4 kr.

Dále byly vypláceni menšími částkami (bez dalšího upřesnění) další řemeslníci - truhlářský mistr Christoph Duck, zámečnický mistr Josef Kornutsch, zámečnický mistr Josef Opatrný, kovářský mistr Franz Schönfeld, kamnářka Dorota Kahlová a kamnář Adalbert Packert. Celkem bylo v tomto roce vyplaceno na řemeslnické práce 1968 zl. 31 1/4 kr. I z torzálních údajů bezpochyby vyplývá, že největší částky mířily

na radnici, tudíž přestavbu realizovali tesařský mistr Franz Bernt a s nejvyšší pravděpodobností zednický mistr Christof Nowak.

V kategorii různých výdajů je uváděno odstranění nebezpečného štítu. Výdaje za otop a zařízení do radní kanceláře v tomto roce naznačují, že tato již záhy fungovala. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 175, obecní počty 1788, kt. 28.]

Výdaje v roce 1789 byly již nižší, některé položky však dále ilustrují dokončování radnice. Stavební materiál byl nakoupen ji za 478 zl. 59 kr. O radnici jsou dvě zmínky:

Tesařskému mistru Karlu Wazelovi za 100 kop břidlice na radniční věžičku a dřevo. 15 zl.

Ve stejném roce bylo nakoupeno i větší množství šindele, v jediném případě je uveden, že bude užit na radnici.

Řemeslníkům bylo vyplaceno 770 zl. 14 kr. (nejvíce tesařskému mistru Josefu Berntovi - 192 zl. 53 kr., zednickému mistru Wenzlu Köhlerovi 89 zl. 54 kr), stavba radnice však není doslova uváděna. S radnicí může souviset pouze oprava městských hodin (za 25 zl.), kterou prováděl hodinář Gottfried Seidler. V kategorii různých výdajů je zmíněno, že byly od Dr. Mickana zakoupeny za 150 zl. pro zdejší město věžní hodiny. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 176, obecní počty 1789, kt. 28.]

V roce 1790 již výdaje podstatně poklesly, nelze je však přesněji určit. Je pouze jasné, že zednický mistr Wenzl Köhler s tovaryši nově zaklenul zadní kvelb a prováděl další nespecifikovanou práci. Ve stejném roce postavil Adalbert Packert na obecní útraty kamna, která nejpravděpodobněji stála na radnici. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i.č.

177, důchodní účet roku 1790.]

Ve spisech k českolipské radnici je nedatovaný rozpočet signovaný Josefem Jirkofským na přestavbu radnice. Pouze z typu písma jej lze datovat rámcově na konec 18. století. Tomuto zařazení (a nikoliv o mnoho pozdějšímu zařazení) odpovídá i Šindelová krytina. Nutno však upozornit, že právě řemeslníci měli mnohdy značně archaický rukopis, takže rozpočet mohl vzniknout o nemnoho později. Ze stručného rozpočtu vyplývají následující skutečnosti:

- byla přestavována patrová budova;
- počítalo se se zaklenutím velkých prostor (85 000 cihel na klenby);
- měla být použita 4 železná táhla;
- položena lepenice na horní štok (podlaží).
- pořízeno 36 oken v dolním a horním podlaží (po 4 zl. za okno), okna měla být následně zasklena;
- pořízeno 21 dveří po 5 zl.;
- pořízeno 7 kamen po 12 zl.;
- pořízena 3 kamna do vybraných pokojů po 16 zl.;
- položeny podlahy v dolním a horním štoku;
- postaveno lešení
- pořízeny šindelové (!) střechy.

Celkový náklad rozsáhlé přestavby byl velmi vysoký, pokud vycházíme z cenové hladiny konce 18. století, bylo možno za úhrnnou částku 3200 zl. 44 kr radnici zcela zásadně přestavět. Nevíme však zcela zásadní údaj - zda tato cenová nabídka byla realizována. Ostatně nevíme s jistotou, zda se jedná o rozpočet pro Českou Lípu, navíc zmíněný zednický mistr se nevyskytuje mezi zednickými mistry této doby uváděnými v knize mistrů. [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č.

2596, sign. D IX, kt. 662. ! SOkA Česká Lípa, Cechy Česká Lípa - zedníci, mistrovská kniha, kt. 26.]

V noci z 12. na 13. května 1820 prakticky celá Česká Lípa vyhořela. Dobová zpráva hovoří o vypuknutí požáru u bednáře v krátké uličce na dolních klášterních příkopech neda-leko malého mlýnu. Ohnisko požáru zabránilo přístupu k vodě, a tak se během krátké doby požár rozšířil na celé město. Statistika hovoří o 519 měšťanských domech proměněných v ruiny, stejný osud postihl zámek, radnici, klášter s klášterním kostelem, 3 kartounky, hlavní školu, synagogu a dva velké mlýny. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 1947, fol. 21.

Obnova města po požáru je z pohledu českých dějin velmi zajímavá kapitola. Rozvinutá státní byrokracie representovaná tehdy již mocným krajským úřadem v Litoměřicích se zde opřela o zkušenosti z výstavby tereziánské pevnosti a na základě předpisů postavila českolipským měšťanům i obci latku požárně bezpečného stavitelství na takové úrovni, jakou jinde ze soudobých Čech neznáme.

Po požáru vyhotovil tehdejší krajský inženýr David Dialler plán na obnovu radnice. Otázkou je, zda je jeho dílem (nerealizovaný) rozpočet na novostavbu radnice, který se zachoval i mezi radničními stavebními spisy. Než však stačil Dialler vyhotovit definitivní rozpočet, který by mohl být schválen všemi instancemi, onemocněl a zemřel. Na jeho místo záhy na zástup nastoupil Wenzl Geržabek (Jeřábek), který byl nakonec poté jmenován definitivním krajským inženýrem. Nedostatek profesionálů na stavbě byl vyplněn i "externisty". Roku 1823 totiž přijal známý litoměřický stavitel Josefa Gaube 300 zl. vídeňské měny za cesty do České Lípy a za prá-

ce zde vykonané - konkrétně je uváděno vyměřování ulic, vypracování stavebních plánů ke škole a budově radnice, práci na plánech pro Dlouhou ulicí s ohledem na odstraňování zdejších loubí. Další podrobnosti o účasti Josefa Gaubeho na českolipské radnici však postrádáme. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]

Zastavení prací s ohledem na výměnu osoby krajského inženýra bylo v České Lípě na počátku roku 1821 vnímáno s velkými obavami. Nad ruinami byla prakticky ihned sice postavena provizorní střecha, radniční zdivo však nechránila dostatečně a voda do budovy pronikala natolik, že hrozilo proměnění stavby v naprosté ruiny, pokud by nebyly zbytky zdiva zcela pod střechou. Nebezpečí prodlení bylo zřejmě natolik podstatné, že chybějící rozpočet byl na tuto dobu vypracován neobvykle rychle. Již v létě 1821 proběhly již první dražby na dodávky stavebního materiálu - kamene a cihel.

12. srpna 1821 vypracoval Wenzl Geržabek, tehdy ještě jako zastupující krajský inženýr, první rozpočet na opravu budovy. Z rozpočtu je patrné, že se již počítalo se stavbou druhého patra, vyzdvižením krovu nad radnicí, výstavbou dvou nádvorních křídel. Rozpočet není příliš pro nás použitelný, pouze uvádí sumární objemy stavebních hmot.

Odstranění zdiva: 6-4-0 kub. sáhu;

výkop: 1-1-3 kub. sáhu;

základové zdivo: 1-1-3 kub. sáhu;

přízemí: 2-5-4 kub. sáhu;

1. patro: 30-3-0 kub. sáhu;

2. patro: 44-5-3 kub. sáhu;

půda: 10-2-2 kub. sáhu;

klenby přízemí: 2-3-6 kub. sáhu;

klenby v prvním patře: 3-1-0 kub. sáhu;

klenby v druhém patře: 1-3-7 kub. sáhu;

vyložení římsy hlavní budovy: 29-3-0 běžného sáhu (55,93 m);

u dvou nádvorních budov vyložení výžlabku: 21-0-0 (39,82 m);

zakrytí zdiva taškami: 3-5-0;

48 dřevěných stupňů ke schodům s výžlabkem a dřevěnými podstupnicemi schodů;

3 kusy táhel.

Stavební práce měly stát 2244 zl. 52 2/5 kr.

Stavební materiál:

46 kop kvádrů 2 x 1 x 1 stopa (63 x 32 x 32 cm);

130 000 cihel 11 x 5 x 2 1/2 palce (28,9 x 13,2 x 6,6 cm);

500 tašek;

89 římsových desek 3 stopy x 2 stopy, tloušťka 6 palců na radniční římsu;

480 strychů vápna;

360 fůr písku.

Stavební materiál měl stát 7410 zl.

Další práce lze sumarizovat:

Tesařské práce: 774 zl. 57 4/12 kr.

Materiál na tesařské práce: 1520 zl. 51 kr. (31 600 tašek o rozměrech 14 x 6 palců, tj. 36,8 x 15,8 cm, 150 hřebenáčů kladených na vápennou maltu).

Kovářské práce: 174 zl. 9 kr.

Celkem: 17 579 zl. 7/12 kr. vídeňské měny.

26. srpna 1821 proběhla dražba jednotlivých prací s následujícím výsledkem (zájemci vydražili práce podstatně levněji):

Zednické práce - Josef Force (2110 zl.);

tesařské práce - Karl Seidl (473 zl. - !);

pokrývačské práce - Josef Focke (260 zl.);

kovářské práce - Raimund Gürtler (174 zl.).

Práce skutečně prakticky okamžitě započaly, jak svědčí účty za vykonané práce, a to v rozsahu, který byl prakticky zamýšlen:

Zednické práce: 2110 zl.

Zednické práce navíc: 272 zl. 8 kr.

Materiál pro zednické práce 1 - 5334 zl. 10 kr.

Materiál pro zednické práce 2 - 2435 zl. 56 kr.

Tesařské práce - 473 zl.

Tesařské práce navíc - 196 zl. 45 kr. (otesání potřebného dřeva, které nebylo k dispozici).

Tesařský materiál - 4467 zl. 36 kr.

Tesařský materiál navíc - 646 zl. 2 kr.

Pokrývačské práce - 260 zl.

4 vikýře - 9 zl. 18 kr.

Pokrývačský materiál - 1426 zl.

Pokrývačský materiál navíc - 309 zl. 20 kr.

Kovářské práce - 174 zl. 9 kr.

Železo navíc - 296 zl. 51 kr. (na ztužení bylo potřeba více železa, než se původně čekalo).

Klempířské práce - 430 zl. (okapy, zakrytí tří oblouků a požární zdi).

Truhlářské práce - 47 zl. 15 kr. (4 střešní okna).

Zámečnické práce - 49 zl.

Sklenářské práce - 70 zl. 28 kr.

Hřebíky: 133 zl. 6 kr.

Plech - 129 zl.

Lešení - 324 zl.

Doprava - 344 zl.

Nádeníci - 253 zl. 45 kr.

Hlídač - 67 zl. (za 134 nocí).

Cestovné za 3 cesty městského representanta Franze Elbela do Litoměřic - 45 zl.

Cestovné zaplacené (nejmenovanému) krajskému inženýru - 74 zl. 8 kr.

Z 18. října 1822 pochází vyúčtování provedených prací podepsané Josefem Fockem za zednické a přidavačské práce, které nebyly v původním rozpočtu: 67 čtv. sáhů omítek, odstranění 7-2-6 kubíku starého blíže neurčeného zdiva a vyzdění 2-3-0 kubických sáhů nové požární a hlavní zdi, zdění u oken v levém křídle, zesílení pilíře v přízemí spolu s podklenu-tím pasu. U zadní brány do dvora byla kromě dalších drobných prací zazděna 4 okna, v radní světnici byla proražená klenba opravena, položena nová dlažba. Celkový výdaj za tyto práce navíc činil 272 zl. 8 kr.

Sklenářské vyúčtování Franze Hackela z 6. prosince 1822 uvádí zasklení 7 velkých oken, každé okno se 20 tabulkami). Za práce i s další drobnou opravou bylo zaplaceno 70 zl. 28 kr. Zámečnické Franze Prokopa z 13. ledna 1822: za 7 okenních kování 49 zl.

Nedatovaný klempířský účet Antona Lohra: celkem 108 loktů střešních okapů, 47 loktů svodů, 3 kotlíky, komínové trubky, 3 větrací otvory do dvojitých oken, pokrytí požárního štítu černým plechem o délce 24 lokty. Celkem za 430 zl.

28. října 1821 předložil Johann Krieger účet za vyvezení 516 fůr rumu.

10. června 1822 byla uzavřena smlouva s hodinářem Gottfriedem Seidlerem na nové radniční hodiny, protože dosavadní radniční hodiny byly po požáru roku 1820 zcela nepoužitelné.

Na radnici je přistavováno druhé patro a s ohledem na její výšku bylo nutné pořídit trvanlivé věžní hodiny. Gottfried Seidler vypracoval rozpočet na 400 liber těžké věžní hodiny, které by měly ciferníky na čtyři strany. Podstavec o délce $2\frac{1}{2} \times 1$ lokte a výšce $1\frac{1}{2}$ lokte (nahore menší) měl být sešroubován mosaznými šestiúhelnými matkami. Vlastní stroj měl být z mosazi a se zuby z kvalitní oceli. Celková cena měla činit 1600 zl., ve smlouvě dokonce slevil na 1450 zl. s tím, že budou hodiny hotovy do konce září 1822. Rozpočet byl zaslán na přezkoušení údajně do Prahy, Brna a Vídně. Na dochovaném rozpočtu je skutečně přípis Josefa Božka (podepisujícího se jako hodinář a mechanik na polytechnice), který připsal, že přesně a čistě zhotovené hodiny přijdou na 3500 zl. Hodiny ze železa ulité, kde měly být slabé části z kovaného železa, odhadoval na 1200 - 1300 zl. Z toho vyplývalo, že Seidlerův rozpočet byl velmi levný.

22. prosince 1823 byl uzavřen dodatek ke smlouvě na osazení hodin s jeho syny Wenzlem a Josefem na dokončené hodiny. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./b.1., kt. 662.

Radnice byla sice postavena, ale chyběla věž, ač první jednání o její obnově proběhly již v roce 1822. Teprve 18. května 1823 vypracoval krajský inženýr Wenzl Geržabek rozpočet na novou věž:

Tesařské práce - 458 zl. 58 kr.;

tesařský materiál - 254 zl. 24 kr.;

truhlářské práce - 122 zl. 30 kr.;

truhlářský materiál - 86 zl.;

klempířské práce - 912 zl.;

klempířský materiál - 1200 zl.;

kovářské práce - 180 zl.;

kovářský materiál - 225 zl.

celkem - 3438 zl. 52 kr. vídeňské měny.

Plán sice v příloze přímo chybí, evidentně se však jednalo o zachovaný plán signovaný Elbelem (viz příloha), který má však typický Geržabkův rukopis (Geržabek je znám jako autor více podobných plánů krovů kostelních věží, např. pro Varnsdorf). Kroniky však zcela shodně uvádějí, že stavbu vedl městský inženýr a dozorce hlavní školy Rudolf Elbel, o podílu dalších osob (Diallera, Geržabka, Gaubeho) se zmiňují, což však lze osvětlit tím, že jejich autoři znali výhradně místního stavitele Elbela. [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 46, kronika Franze Brinicha., bez fol.]

Realizace se již, na rozdíl od předcházející stavební aktivity již poněkud protáhla. Akordy byly s Karlem Seidlem a s jednotlivými provádějícími řemeslníky (tesařský mistr Karl Seidl, truhlářský mistr Johann Tausche, klempířský mistr Anton Lohr a kovářský mistr Augustin Schüller) uzavřeny 12. dubna 1824 menšími doplňky.

V červnu roku 1824 byla radniční věž i s hodinami z velké části z dobrovolných příspěvků českolipských měšťanů dokončena a do makovice byl 19. června vložen pamětní zápis (vyjmutý z makovice v roce 1987): "*Im Jahre 1824, den 19 Juni wurde von Karl Seidel der Zeit Zimmermeister dieser Knopf auf diesen von ihm unter der Zeitung des zu derselben Zeit gewesten Baumeisters Herrn Rudolph Elbel gefertigten Rathhausthurm aufgesetzt.*" [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, kt. 118. ; SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 1947, fol. 1 ; AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./b.1, kt. 662].

Jak je patrné z vyúčtování na věž z 1. února 1825, práce

se poněkud prodražily. Celkem stavba věže stála 5808 zl. Protáhla se i doba úplného dokončení s ohledem na obtížné shánění peněz. Na drobnějších subdodávkách se podíleli další řemeslníci - kotlář Josef Adalbert Melzer dodal makovici, pracoval zde i pasířský mistr Johann Adam Baumann.

Vyúčtování:

Tesařské práce - 650 zl.;

materiál - 644 zl. 18 kr.;

hřebíky - 294 zl. 41 kr.;

truhlářské práce - 117 zl. 30 kr.;

truhlářský materiál - 149 zl. 6 kr.;

hřebíky - 18 zl. 56 kr.

klempířské práce - 907 zl. 30 kr.,

klempířský materiál - plech, drát, olovo - 1691 zl. 13 kr.

kovářská práce - 714 zl. 26 kr.;

drátenická - 16 zl.

kotlářská práce na korouhvičce a praporku - 113 zl.;

pasířská práce na hromosvodu - 168 zl. 15 kr.

malířská práce - nátěr (barva není uvedena), pozlacení praporku a pér - 25 zl. 7 kr.,

4 knihy zlata - 44 zl.

zvonařská práce - 190 zl. 58 kr.

spropitné - 63 zl.

celkem 5808 zl. [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, sign. D IX./b.1., kt. 662.

Roku 1834 byly hodiny porouchané, a proto musela být uzavřena s rodinou Seidlerů smlouva na jejich opravu za 48 zl. konvenční měny.

Roku 1835 vnější okolnosti - pobyt dvora v Teplicích a jeho "hrozící" příjezd do České Lípy - přiměl město k úva-

hám o opravě fasády. Zednický mistr Josef Posselt byl pověřen vnějšími omítkami do náměstí a do Panské ulice až k druhému oblouku podle výkresu od Rudolfa Elbela. Posseltův rozpočet ze září tr. uvádí vnější omítky, opravu krytiny, vytažení hlavní římsy, vyložení nové kordonové římsy a tažení téže, vyložení nového okenního bankálu, kvádrování přízemí. Práce nebyly provedeny ihned. Počátkem roku 1836 totiž žádala obec o příspěvek velkostatek Nový Zámek. V odpovědi z března 1836 se uvádí, že příspěvek velkostatku je sice možný, ale tato úprava s druhou bránou a s orámováním a kvádrováním ještě zdůrazní disharmonii přízemních oken s okny v patře, a tak je nutno opominout kvádrování druhé brány. O realizaci této opravy nemáme žádné zprávy.

18. října 1839 vypracovali Rudolf Elbel a zednický mistr Josef Posselt odhadní protokol městských nemovitostí. Jako první je samozřejmě uvedena radnice (překlad z němčiny):

"Radnice čp. 1 nové, 20 staré. Tato budova je postavena z kamene a cihel, je dvoupatrová a krytá taškami. Druhé patro ale není ještě vystavěné (zde doslova: "unausgebaut"), zadní dvě křídla jsou pouze jednopatrová, z nichž jedno není rovněž vystavěno. Hlavní budova je na straně do náměstí široká 9-2-0 (17,7 m), až po střešku vysoká 7-1-9 (13,82 m) a včetně křídel dlouhá 16-1-6 (30,65 m). Jsou v ní dva sklepy, v přízemí uprostřed průjezd, vpravo kancelářský pokoj, registratura, archiv, dva kvelby a malá kuchyně, vlevo byt soudního sluhy, kuchyně a schody, vše klenuté. V prvním patře je radní sál, první a druhý radní pokoj, všechny tři klenuté, [dále] předsíň, kancelář berního úřadu a chodba, s rákosovým stropem, všechny ostatní pokoje jsou nedokončené. Na této budově je věž celá krytá bílým plechem, vysoká 7-0-0

(13,27 m), nad hřebenem střechy jsou velké hodiny se čtyřmi ciferníky a 2 hodinové zvonce o váze 10 1/2 centýře. Ve dvoře, který je dlouhý 14-3-0 (27,49 m) a má stejnou šířku 7-3-0 (14,22 m), stojí osamoceně velký kvelb. Celá budova je odhadována na 25 100 zl. (v opisech uváděno: 20 000 zl.) konveční měny." [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 507, sign. C II/a2., liber fundorum XVII, 1837-1840, kt. 70V, fol. 264v. ; SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2563, sign. D IV./a.1., kt. 621.]

Z roku 1844 pochází další plán radniční věže (viz příloha) - evidentně kopie předchozího, v rámci zamýšleného nového trojnásobného nátěru olejovou barvou. Odstíny spisy neuvádějí. Práce měl provést za 91 zl. 30 kr. Anton Lohr. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./b.1., kt. 662].

Před polovinou čtyřicátých let doznala zásadní změny křídla radnice. Impulsem byl stavební stav dosavadního městského vězení v čp. 182. V srpnu 1843 padlo rozhodnutí o přenesení městského vězení do zadní části radnice. V levém křídle, které dosud nebylo vystavěno, mohl vzniknout byt žalářníka s pokojem, kuchyní a komorou a nahoře dokonce nově mohlo být zřízeno měšťanské vězení či jiné dvě místnosti. V pravém křídle měla být vlastní vězení. Rudolf Elbel dodal rozpočet na 1770 zl. 35 kr. s plánem (dochoval se pouze rozpočet), Dražba prací proběhla až 7. října 1844, kdy veškeré práce vydražil za 1720 tesařský mistr Josef Kosák (s jednotlivými subdodávkami, stavební práce měl provádět zednický mistr Anton Eiselt). Vlastní stavba proběhla během roku 1845, protože 30. prosince tohoto roku byla stavba zkolaudována. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign.

D IX./b.3., kt. 662].

Zcela nedatovaný zůstává plán Rudolfa Elbela na postavení dřevěné vozovny a ohrazení dvora radnice - na rubu je pouze poznámka o zařazení spisu do spisů z roku 1847 (viz příloha). K plánu se nezachovaly ani žádné stavební spisy. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662].

Zásadní změny politické správy z let 1848 - 1850 se promítly do užívání budovy českolipské historické radnice jen částečně. Značné prostorové nároky nově zřizovaných úřadů musely být v České Lípě poměrně složitě řešeny dočasnými provizorii [podrobněji: Heimrich, 1890, s. 50 násl.]. V radnici byly nakonec umístěny úřadovny okresního soudu a pozemkového úřadu. V prosinci 1849 započaly stavební úpravy, které prováděl zednický mistr Josef Posselt. Pamětní kniha hovoří o stavbě druhého patra a křídla do Panské ulice, dosavadní dobré záchody, ke kterým vedla kamenná chodba při křídle, byly přemístěny do vnitřku budovy. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 1947, fol. 161v]. Jak je patrné z předchozích let, druhé patro však nevzniklo nově, ale dostavbou již hotové hrubé stavby.

V letech 1849 až 1850 proběhly úvahy o zřízení okresního soudu v radnici a jiných budovách do výstavby vlastní budovy okresního soudu. Nakonec ale byly v České Lípě nalezeny jiné vhodné budovy.

Dle popisu z roku 1852 doznala radnice některých drobných změn.

"Radnice čp. 1 nové, 20 staré. Tato budova je postavena z kamene a cihel, je dvoupatrová a krytá taškami. Na nádvořní straně jsou dvě křídla, z nichž pravé je pouze jednopat-

rové.

Hlavní budova je na straně do náměstí široká 9-2-0 (17,7 m), až po střechu vysoká 7-1-9 (13,83 m) a včetně křídel dlouhá 16-1-6 (30,65 m). Jsou v ní dva sklepy, v přízemí uprostřed průjezd, vpravo kancelářský pokoj, registratura, archiv, dva kvelby a malá kuchyně, vlevo byt soudního sluhy, kuchyně a schody, vše klenuté.

V prvním patře jsou tři klenuté kanceláře, dvě s rákosovým stropem, v druhém patře pět kanceláří s rákosovým stropem, v křídlech jsou vězení. Na této budově je věž celá krytá bílým plechem, vysoká 7-0-0 (13,27 m), nad hřebenem střechy jsou velké hodiny se čtyřmi ciferníky a 2 zvonce o váze 10 1/2 centýře. Ve dvoře, který je dlouhý 14-3-0 (27,49 m) a má stejnou šířku 7-3-0 (14,22 m), stojí osamoceně velký kvelb. Celá budova je odhadována na 29 100 zl. konveční měny. [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2563, sign. D IV./a.1., kt. 621.]

2. ledna 1858 pronajal českolipský purkmistrovský úřad zastupující českolipskou obec část radnice na 6 let pro zřizovaný krajský soud místnosti, které dosud využíval okresní soud. Dle smlouvy se mělo jednat o následující místnosti (překlad z němčiny):

a) v přízemí pokoj soudního sluhy s kuchyní a vlevo u vchodu tři vězení, dřevník, záchod, kvelb na uhlí.

b) v prvním patře: současnou kancelář pozemkové knihy, jí naproti ležícího prostoru (Behältniss) dříve používanou jako předpokoj, 3 vězení, s nimi napojené ženské a naproti se nacházející mužské dlužnické vězení, záchod.

c) v druhém patře tři přední pokoje do ulice, předpokoj, dozadu kancelář u schodů s předpokojem a dvěma záchody.

d) část půdy na zavěšení prádla soudního sluhy a uvězněných.

Městu v budově zůstaly další prostory - dva pokoje naproti bytu soudního sluhy, všechny sklepy, kvelby u schodů, dvě prostory naproti vězením v přízemí (v nádvorním křídle), v prvním patře prostory c. k. berního úřadu. V objektu neměl být zřízen žádný výčep a provozována žádná taneční hudba. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 1947, fol. 167].

Z roku 1862 pochází protokol městského inženýra Johanna Leinwebera o stavu hodinového stroje. Po 17 letech byly v závadném stavu - převody, dřevěná skříň i zuby byly opotřebované, stroj potřeboval vyčistit. Ciferník na západní straně byl poškozen rzí natolik, že byla nutná výměna, vše potřebovalo natřít olejovou barvou. Oprava byla zadána Gottfriedu Seidlerovi, nový ciferník Ignáci Aslerovi. Celkem práce neměly přesáhnout 85 zl. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./b.1., kt. 662.]

29. března 1863 srazil blesk makovici, která spadla na radniční dvůr a celá i s korouhvičkou a ozdobami se poničila. Na přelomu jara a léta roku 1863 byla provedena celková oprava věže (stavba lešení, osazení hromosvodu a korouhvičky, makovice, třínásobný fermežový olejový nátěr plechové krytiny, pozlacení makovice, vše celkem za 680 zl. 27 kr. Klempířské práce vydražil klempířský mistr Franz Krug, pozlacovačské práce provedl Martin Neuber. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./b.1., kt. 662.] V rámci opravy byly do makovice vloženy nové pamětní zápisy (které byly vyjmuty v roce 1987). [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, kt. 118.]

Roku 1878 byla provedena další oprava věže včetně obvyklého trojnásobného světlezeleného a bílého nátěru. Práce

provedl Franz Klimpel. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./b.1., kt. 662.]

V polovině osmdesátých let 19. století proběhla zásadní úprava fasády radnice. Důvody objasňuje zpráva ing. Technera z února 1884. Celá budova měla trhliny s ohledem na nestejný stavební materiál, navíc odpadávala omítka, především z hlavní římsy na straně do náměstí, dále ve dvoře na záchodech. Výměnu vyžadovala i shnilá okna s rámy. Na záchodech chybělo odvětrání, což bylo v rozporu se stavebním řádem. Schody do druhého patra a podlahy v předsíni byly ze dřeva, což bylo rovněž v rozporu se stavebním řádem. Komíny na půdě nebyly omítnuty, dlažba zde nebyla dokončena, stupně na půdě z cihel byly vylámané, oplechování potřebovalo nový nátěr.

Práce byly hned zpočátku zadány varnsdorfskému (a později brněnskému) staviteli a architektu Gottlobu Alberovi, který souběžně pro město stavěl budovy při nově zakládaném hřbitově.

První Alberův rozpočet shrnuje prováděné práce následovně:

Zednické práce - 3604 zl. 83 kr.

Kamenické práce - 806 zl. 90 kr.

Tesařské práce - 80 zl.

Klempířské práce - 289 zl. 70 kr.

Truhlářské a zámečnické práce - 1511 zl.

Železářské zboží - 33 zl.

Lešení - 200 zl.

Celkem - 6525 zl. 43 kr.

Rozpočet uvádí následující bourací práce: odsekání omítky, vytrhání starých oken s parapety, odsekání hlavní římsy, vybourání dvou výkladců, částečné vybourání hlavní brány,

vybourání její zárubně, odstranění taškové krytiny na hlavní římse, odstranění vikýřů, odsekání kordonové římsy, podokeníků, stříšek. V kategorii nového zdiva se uvádějí: nové štíty, římsy, atika, hlavní římsa, čtyři oblouky u obchodů a hlavní brány, obezdění špalet, provedení omítek, osazení ozdobných částí z terakoty a z cementu. Mezi truhlářskými pracemi jsou vyjmenovány: nové vstupní dveře se mříží, štítové okno, pořízení sedmi oken v prvním patře 1,25 x 2,4 m, sedmi oken v druhém patře 1,25 x 2,1 m, tři oken na čelní straně a tři výkladcových dveří. Na zasklení mělo být mimo jiné používáno belgické sklo.

Ze spisů je jasné, že pro všechny práce (včetně zámečnických) byly vypracovány detailní výkresy, tyto se však nedochovaly. Bránu prováděl (dle výkresů) truhlář T. Schlegel a zámečník Ignác Scheinert.

V květnu 1884 byly stanoveny podmínky - fasáda prvního a druhého patra měla být provedena v roce 1884, zatímco parter až v roce 1885. Po odpočtu slevy měl Alber dostat 6199 zl. Záhy po začátku prací si českolipští radní (jmenovitě prof. Steffen) uvědomili absenci tolik potřebného balkonu pro svoji sebe prezentaci. V květnu 1884 předložil Alber i plány na požadovaný balkon, přičemž částka 450 zl. byla k dosavadnímu Alberovi rozpočtu přičtena.

Na Alberově práci se však záhy objevily závady. První soupis závad obsahuje dopis ing. Augustina Böhma s datem 5. srpna 1884, který na stavbu dozíral:

1. s ohledem k nesprávnému zakrytí hlavní římsy zinkovým plechem docházelo k zatékání;
2. provedení sgrafit - žlutá horní vrstva nebyla dostatečně spojená s dolní červenou omítkou.

3. konzoly z terakoty nebyly položeny přesně.

Jak vyplývá z kolaudace provedené o dva roky později došlo k odstranění první a druhé závady, třetí závada však zůstala.

Počátkem listopadu 1884 podal Alber návrh na kolaudaci, která 6. listopadu 1884 proběhla. Byly zjištěny vesměs jen menší odstranitelné závady na oknech a kováních, dále nebyly omítnuty prampouchy.

V dubnu 1885 chtěl Alber pokračovat ve stavebních úpravách, tyto však nechtěně pozdržela českolipská domobrana, která měla v přízemí dosud neuvolněné skladiště. Navíc jako zásadní problém se již od počátku roku 1885 začaly ukazovat závady na terakotových ozdobách na radnici - ozdoby se začaly jevit jako nedostatečně trvalé. Kromě toho závady byly zjištěny i na omítkách, kde se objevily trhliny, dále opadla omítka na středním štítu, na jedné římse a na dalších místech.

Nespokojenost s Alberem vyústila přes soudní dohru o doplatek s ukončením spolupráce s Alberem.

Poněkud není jasná skutečná suma Alberovi vyplacená za práce na radnici - údaje se od sebe liší. Jeden sumář zmiňuje celkovou částku 6028 zl., druhý (z kolaudace v roce 1886) uvádí následující částky (vše bylo vyplaceno v roce 1884):

Celková částka: 6525,45 zl.

Po 5% slevě celkem: 6199,16 zl.

Neprovedené práce v přízemí: -1409,25 zl.

Celkem: 4789,91 zl.

Práce navíc: 103,01 zl.

Balkon navíc: 450 zl.

Na přízemí byl vypracován nový rozpočet, podepsaný stavitelem Eduardem Posseltem. Posseltův rozpočet znějící na 707,14 zl. seškrtnal zástupce města na 658,65 zl.:

Bourání: zednické práce - 4 okna, 1 okno, 1 slepé okno, vybourávky na klenbu 5 x 1,5 x 1 x 0,9 m, vybourávka na podokeník, na slepé okno, na slepou bránu, na okenní poprsník uvnitř.

Zdění: okenní špalety, jedno okno zpola zazdít, poprsní zdi, 5 okenních záklenků, obezdění slepého okna.

Fasáda - délka 17,6 metru, výška 4,5 metru. Spodní fasádní omítka s vyvýšenou rustikou s vyložením podokeníků a vytažením se šablounou, osazení pěti dvojitých oken, jednoho slepého okna, 6 klenáků, otesání 10 cm půloblouku brány, osazení pěti trojkřídlých oken z borovice s mosaznými olivami a belgickým sklem, 1 slepé okno, osazení brány 2,65 x 3,4 metru s olejovou barvou v barvě dubu. Barva na špaletových oknech - uvnitř bílá, vně hnědá.

Roku 1884 obdržela městská rada nabídku kameníka Franze Soukupa z Hošťky na dlažbu chodeb. Zda-li byla využita, stavební dokumentace neobjasňuje. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX/B.1.1/h, fol. 5, kt. 662.]

21. dubna 1886 byla stavba radnice zkolaudována. Poté byly dokončovány již jen drobnosti. Ještě roku 1886 byla věž opět natřena Franzem Krugem, který nabídl nejlevnější nabídku - 100 zl. Na konci roku 1886 dokončil dle předlohy truhlář Theodor Schlegel bránu, která byla dle svědectví stavitele Kreisela zhotovena velmi solidně. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./b.1., kt. 662.] Roku 1886 musely být sejmuty tři obelisky zde umístěné roku 1884, protože se na nich projevíly trhliny. Vytmelení nepostačovalo,

hrozilo jejich roztržení. Na jaře 1887 nabídl dodání obelisků ze zinkového plechu klempířský mistr Franz Krug. Tuto variantu nakonec odsouhlasil ing. Augustin Böhm, a to proto, že litiinové by byly příliš těžké.

Roku 1886 byl vypracován popis budovy pro účely požárního pojištění z roku (překlad z němčiny): "*Budova radnice je postavena z cihel na vápennou maltu, má jeden hlavní a dva nádvorní trakty. Kromě přízemí má dvě poschodí s výjimkou pravého nádvorního traktu, který je pouze patrový, přízemí je celé klenuté, také první patro hlavního traktu je klenuté. Schody jsou z cihel s dřevěným obložením a podklenuté. Půda má cihelnou dlažbu. Krytina je z tašek, věž (ze dřeva) s oplechováním. Požárně bezpečné dělící zdi, hlavní trakt a levý nádvorní trakt se třemi pravouhlými nádvorními trakty s dvoustranným pokrytím. Stojí volně na náměstí a dále do ulice Panské - 4 m. Není zde provozováno žádné řemeslo. Délka do náměstí - 17,6 metru, šířka (Panská ulice) - 27,7 metru. Postavena 1824, obnoveno plechování věže, fasáda do náměstí 1884.*

Vedlejší budovy do dvora, respektive Panské ulice.

a) Kolna -pravý nádvorní trakt, postavena z cihel na vápennou maltu, přízemní, tašková střecha, požárně bezpečné zdi na třech stranách, střecha na jedné straně, na třech stranách volně posazená, slouží jako skladiště spalného materiálu, délka 10,5 m, šířka 3,5 metru.

b) Kolna na levé straně nádvorního traktu, do Panské ulice, je postavena jako kolna a), slouží ke složení spalného materiálu, délka 4,3 metru, šířka 3,2 metru.

Vedlejší budovy v Panské ulici.

a) Policejní strážnice je postavena z cihel na vápennou mal-

tu, přízemní, s rákosovým stropem, bez schodů, lepenice na půdě, tašková střecha, tři požárně bezpečné dělící zdi, krytina na jednu stranu, jedna strana volně stojící. Délka 7,7 metru, šířka - 6 metrů.

b) Vozovna a kolna, postaveny z cihel na vápennou maltu přízemní, tašková střecha, dvě požárně bezpečné dělící zdi, 3 strany volné, střecha na dvě strany, délka 14,3 metru, šířka 18,7 metrů. [AM ČL, i. č. 2596, sign. D IX/a.2, kt. 662.]

Roku 1888 byla schválena přístavba při městské konírně ve dvoře na požární stříkačky pro jejich rychlejší výjezd. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX/B.1.1/h, kt. 662.]

Roku 1907 bylo zadáno Josefu Kreislovi nové schodiště z přízemí do prvního patra se dvěma odpočívadly ze šluknovského granitu místo dosavadního dřevěného, a to na základě jeho nejnižší nabídky 1297,42 korun. Schodiště mělo mít 23 stupňů. Schodiště bylo skutečně provedeno. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2849, stavební spisy čp. 1, 1907 - 1935, kt. 862.]

V letech 1923 - 1924 byla zvažována kompletní přestavba nádvorní budovy stávající na obytnou jednopatrovou budovu. Plán zhotovil A. Weber. Rozpočet poměrně velké stavby odhadoval práce na celkem 118 000 Kč. K realizaci však nedošlo. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 3459, sign. 912-31, radnice, kt. 1105.]

Roku 1924 byl zjištěn závadný komín ve stropu mezi prvním a druhým patrem zadního traktu, kterým bylo vytápěno vězení č. I vedle kuchyně úředního sluhy. S ohledem na objevení závady byly prohlédnuty všechny komíny a zároveň byla zjištěna mnohem rozsáhlejší závadnost komínů, což vedlo

k závěru, že je nutné vybudovat nové vytápění vězení. Tato stavební úprava byla provedena v roce 1925. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 3265, sign. 613/2, kt. 1087.]

Roku 1926 byla vypsána soutěž na dva zvony do bicího stroje na radnici. Po několika odkladech byly zadány až v roce 1930 zvonaři Richardu Heroltovi z Chumutova. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2849, stavební spisy čp. 1, 1907-1935, kt. 862.]

V témže roce byla zřejmě opravena omítka celé radnice. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 3459, sign. 912-31, radnice, kt. 1105.]

V roce 1929 byla zvažována zastavění nádvoří zasedacím sálem, stavebním úřadem a dvěma byty pro sluhy. Pro adaptaci vzniklo několik skic, k realizaci však nedošlo. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 3459, sign. 912-31, radnice, kt. 1105.]

Až v roce 1931 byly objekty bývalých nádvorních stájí přestavěny pro policejní úřad dle plánů A. Webera z česko-lipského stavebního úřadu. Stavbu provedl stavitel Gustav Breite. Stavitelův rozpočet byl značně snížen - z jeho návrhu 54 680,15 Kč na celkem 50 001,41 Kč. Dle spisů měly být dosavadní prostory zvýšeny, odstraněn starý strop a špatné zdivo včetně střechy, nově měla být vyzděna zeď s komínem a nový strop. Projekt prošel jistým vývojem. Na jaře se počítalo s menší variantou, pak s ohledem na snahu o soustředění policie na jedno místo došlo ke zvětšení stavby. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2878, sign. 10/1, radnice 1920-1938, kt. 947.]

Roku 1937 potřeba opravy střechy zadní části radnice. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2878, sign. 10/1,

radnice 1920-1938, kt. 947.]

V září roku 1938 českolipští hasiči navrhli adaptaci zadního prázdného traktu vězení na garáže, proti čemuž neměl důchodní úřad žádné námitky. V roce 1939 dodal mimoňský stavitel Josef Schneider projekt na stavbu rozsáhlých garáží na místě stávajícího vězení, k realizaci však již nedošlo. [SO-ka Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 3265, sign. 613/2, kt. 1087.]

Po druhé světové válce byla radnice sice v soupisu památkově chráněných objektů, z hlediska památkového jí však nebyla věnována větší pozornost [SÚA, SPS, 30 - pam - Česká Lípa, kt. 111.]

Navíc se ztratila část plánové i spisové dokumentace s oprav prováděných od padesátých do sedmdesátých let dvacátého století, takže jedinou informací o stavebním dění poskytuje pochozí stavebněhistorický průzkum České Lípy z roku 1984, kde jsou uváděny na radnici "*novodobé úpravy a adaptace v letech 1958, 1967 a 1972*". [SÚA, sb. SHP, i. č. 467.] Ze zaměření krovu z roku 1983 vyplývá, že tehdy byly k dispozici starší plány radnice.

V roce 1983 provedla zaměření radnice katedra teorie a vývoje architektury FA ČVUT pod vedením Svatopluka Voděry (plány signovány J. Hořenovským).

Roku 1987 byly v rámci opravy věže vyňaty pamětní zápisy z makovice radniční věže. Schránka obsahovala plaketu z roku 1770, dále zprávu o požáru města z roku 1820, stavební řád, pamětní zprávu o českolipské radnici za léta 1820 - 1863, dobové dokumenty z roku 1863, bankovky a mince. O obsahu byl pořízen protokol. [SOka Česká Lípa, AM Česká Lípa, b. č., nálezy z makovice, kt. 118.]

Roku 1988 započala oprava radnice, v rámci které byly nalezeny a zdokumentovány relikty starší renesanční stavby s loubím [Gabriel - Panáček, 1992, s. 151 násl.]

Stavební úpravy z roku 1988 byly vyvolány statickými problémy celé stavby. Stavební dokumentace ke statickému stavebnímu zabezpečení přízemí a prvního patra se ve stavebním archivu nedochovala, rozsah však rámcově vyplývá ze statického zabezpečení 2. patra roku 1992. První statické problémy se objevily někdy kolem roku 1982 - údajně nosné zdivo i stropní konstrukce byly narušeny v důsledku poměrně utilitárních stavebních úprav (výměny podlah apod.). Roku 1988 vypracovalo SÚRPMO (ing. Fuka) projekt na ztužení, nebyl však proveden průzkum narušení objektu s fotodokumentací (ta byla postrádána již v roce 1992). V roce 1988 údajně došlo k následujícím úpravám:

- rekonstrukce suterénního zdiva a stropu suterénu (tzv. malý a velký sklep);
- injektáž stěn přízemí;
- zesílení stropních kleneb v přízemí včetně svislých stěn (stropní konstrukce pod obřadní síní);
- zesílení stropních kleneb v prvním patře v průčelním traktu.

Nebyly provedeny úpravy v druhém patře.

Ve stavebních spisech je pouze několik dalších dílčích projektů z roku 1988. Projekt na rekonstrukci zadní pavlače vypracoval ing. Pešek z Agrostavu, dle kterého stávající kovová konstrukce byla nevyhovující a musela být nahrazena novou dřevěnou. Stavební povolení nese datum 26. května 1988. Následně vznikl projekt na úpravu WC ve 2. patře (vystavění předsazené příčky o 1,2 m před vstupem na WC po celé délce

stěny, sociální zařízení pro muže, ženy a hosty s úklidovou komorou. Ve stejném roce byla již připravována oprava fasády zadního traktu (s technologií a odstíny fasády do náměstí), závazné stanovisko referátu kultury OÚ souhlasící s obnovou je však až z roku 1996.

Během roku 1989 bylo zřízeno ústřední vytápění (současně s vybudováním plynové přípojky).

Roku 1991 bylo povoleno odstranění přístavku při levém dvorním křídle v čp. 1, který byl používán jako sklad.

Na počátku devadesátých let se počítalo s přestavbou nádvorního objektu na parcele č. 2. První projekt dodal J. Sýkora z Městského stavebního podniku Česká Lípa v lednu 1991. Počátkem roku 1992 vypracoval Pavel Rejn další dvě varianty na celkovou přestavbu nádvorního provozního objektu na parcele č. kat. 2. Část objektu měla být zbourána, část následně dostavěna. Objekt o šířce 9,91 m měl být v délce 11,36 metru přestavěn a o dalších 6,45 prodloužen k východu. V adaptované budově měly být kanceláře, sklady, archiv, kuchyňka a sociální zařízení. 13. července 1992 bylo vydáno stavební povolení, přestavba byla zkolaudována 19. dubna 1993.

Mezitím v hlavní budově, která roku 1988 (či krátce poté) prošla v suterénu, přízemí a prvním patře statickým zabezpečením, byla počiťována absence statického zabezpečení druhého patra. Překontrolování statiky v části upravené dle projektu SÚRPMO vyznělo v její kvalitní provedení, věnce však chyběly v druhém patře. Jisté nespecifikované statické problémy byly i v krovu, respektive na jeho vazných trámech; krov byl s ohledem na pozdější zásahy údajně velmi složitý.

Roku 1993 vypracoval J. Novotný z projekční kanceláře

Petra Holubce projekt zdi s vraty do radničního dvorku spolu s jeho úpravou. 13. září 1993 bylo vydáno stavební povolení, 23. prosince byla přestavba zkolaudována.

Roku 1994 vznikl projekt P. Rejna na utilitární úpravu příček v kancelářích v přízemí objektu.

Na základě stavebního povolení z roku 1998 byl v roce 1999 zřízen při schodišti v hlavní budově výtah (zkolaudován 17. ledna 2000).

Roku 1999 byla ohlášena oprava fasád, krovu a střechy. Projekt architektonicko - stavebního řešení dodal ing. arch. Jarkovský z Litoměřic (podkladem bylo zaměření z roku 1984). Dle doprovodných spisů byl krov lokálně napaden dřevokaznou houbou, pálená krytina byla ve špatném stavu, na fasádě byly v pravé části trhliny, na spodním soklu pod pásováním byla nevhodná cementová omítka.

V prosinci 2003 byl odevzdán projekt na klimatizaci v nádvorním objektu čp. 1 (a v čp. 2 a čp. 8), vypracovaný ing. Janisem Vladopulosem a ing. Pavlem Kuchem. 12. března 2004 bylo vydáno stavební povolení. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.1]

Příloha: Česká Lípa, SHP urbanistického celku, průzkum D.

Líbala a L. Koběrské, SÚRPMO Praha 1984:

Česká Lípa čp. 1

Monumentální nárožní dvoupatrová budova s dvojicí dvorních křídel, završená vysokou hmotou oktogonální hodinové věže. Hlavní průčelí, orientované do náměstí, je sedmiosé, pseudorenesanční, bohatě architektonicky členění omítkovou rustikou, průběžnými parapety, kordony a supraportovými šambránami okenních otvorů a úseky říms. Uprostřed 1. patra vy-

sazen na mohutných kamenných volutových krakorcích balkon, k němuž vede francouzské okno s trojúhelným frontonem. Hlavní vstup, půlkruhově zaklenutý, je asymetricky umístěn ve 3. ose zleva nad konzolovou hlavní římsou. Nízká balustrová atika s obelisky, přerušená třemi volutovými štíty s reliéfními výplněmi. Levé, boční průčelí stavby, obrácené do uličky, překlenuté třemi prampouchy, je hladké, novodobě upravené, zadní se stopami eklektického členění.

Dvorní zástavba v rozsahu levého jednopatrového a pravého přízemního křídla postrádá slohových znaků.

Dispozice hlavní budovy, rozvržená v hloubkovém čtyřtraktu, obsahuje v přízemí, za vstupem, předělený průjezd ke dvoru, zaklenutý sledem oválných placek. Levé zadní straně průjezdu přiléhá trojramenné, segmentově zaklenuté schodiště s plackami na podestách. Místnosti v rozsahu celého zbývajícího přízemí uzavírají jednotné plackové klenební konstrukce klasicistního typu, v patrech rovné stropy.

Suterén, přístupný z obou stran zadního dílu průjezdu, tvoří dvojice zcela svébytných hloubkových sklepních prostor, ležících pod oběma vnějšími trakty při náměstí. Vývojově pozoruhodnější pravý sklep, zděný z lomového kamene, uzavírá lomená gotická klenba, menší prostor severní oválně valená kvádrová klenba klasicistních vzhledu na starším lomovém zdivu.

Levé křídlo má v přízemí architektonicky nepozoruhodnou plackovou klenbu, křídlo pravé starší polokruhovitě valenou konstrukci s lehce hřebínkovými, křížovými, trojbokými výsečemi.

Stavební historie. Z organismu suterénu i z dochovaných mohutných středních zdí přízemku je zřejmé, že nynější rad-

nice stojí na parcele dvou původně samostatných gotických domů, oddělených v místě dnešního průjezdu patrně soutkou. Původní podobu radničního objektu neznáme, na dochovaném plánu přestavby po požáru roku 1787 (k plánu - viz soupis plánů) je dům jednopatrový, pětiosý, se středním vstupem a rokokovou fasádou a bohatě členěným štítem. Dvouosý pravý trakt původně samostatného gotického domu přibyl pravděpodobně až při další přestavbě, po požáru roku 1820, která vtiskla dispozici dnešní vzhled. Další úpravou, v roce 1884, byl dům přefasádován a zvýšen o 2. patro. Novodobé úpravy a adaptace v letech 1958, 1967 a 1972.

Pravé křídlo barokní s dochovanými klenbami, levé křídlo pozdně klasicistní snad se starším zdivem. [SÚA, sb. SHP, i. č. 467.]

Prameny

Státní ústřední archiv v Praze [SÚA]

Stabilní katastr [SK]

Litoměřicko 255, 1843.

Státní památková správa [SPS]

Sign. 30 pam. Česká Lípa, kt. 111.

Státní okresní archiv v České Lípě [SOkA]

Archiv města České Lípy [AM]

- I. č. 41, sign. D I/b.2, 263, Der Stadt Leipa Gedächtniss Buch, 1461-1720, kt. 1;
 - i. č. 42, sign. C II/a.18a; C II a2, Gedächtniss Buch, 1524-1564, kt. 2;
 - i. č. 44, sign. D.I/b.2, Meister Hans Kriesche Kronik der Stadt Leippa bis zum Jahre 1621, (1171)-1621, kt. 3;
 - i. č. 45, bez sign. -, Denkbuch von Stadt Böhmisch Leipa.... von Joseph Brückner, (1059-1842) 1843, kt. 3;
 - i. č. 46, bez sign., Kronika kominického mista Franze Brinnicha, 1800-1848, kt. 4;
 - i. č. 175 - 177, obecní účty, 1788 - 1790, kt. 28;
 - i. č. 507, sign. C II/a2., liber fundorum XVII, 1837-1840, kt. 70V;
 - i. č. 1947, Městská kronika I (Liber Memorabilium Urbis Boemo Lippae), 1848-1855, kt. 378V;
 - i. č. 2256, sign. A IV/o.2., požáry 1692, 1698, 1700, 1771, 1794, 1795, kt. 444, kt. 445;
 - i. č. 2530, sign. C VI/h.1., stavební řády, stavební komise, 1681 - 1870, kt. 608
 - i. č. 2554, sign. 6/135, blanket s pohledem na Českou Lípu před požárem 1787, 1787, kt. 619;

- i. č. 2563, sign. D IV/a.1 5/1367, odhady radnice a jiných obecních budov a popisy, 1839-1852, kt. 621;
- i. č. 2572, sign. D VI/a.3., pronájmy, 1813-1895, kt. 627;
- i. č. 2596, sign. D IX./b.1., obecní budovy - radniční budova, 1788 - 1891, kt. 662;
- b.č. , věžní pamětní zápisy sňaté roku 1987 z knoflíku radnice, 1820-1863, kt. 118;
- i. č. 2849, stavební spisy čp. 1, 1907-1935, kt. 862;
- i. č. 2878, sign. 10/1, radnice, 1920-1938, kt. 947;
- i. č. 3459, sign. 912-31, radnice - údržba, provoz, pronájmy, 1920-1946, kt. 1105.

Stavební úřad v České Lípě

Stavební spisy čp. 1.

Ikonografie

Nejstarší veduta města z roku 1712 je zcela schematická, na Wernerově vedutě města je rovněž schematicky patrná radniční věžička.

Na vedutě města z roku 1787 od Fr. Antona Weisera, která je součástí mistrovského listu, je sice radnice vyznačena číslem (13), ale prakticky není vůbec vyobrazena (není zachycena ani předpokládatelná radniční věžička. [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2554, sign. 6/135, blanket s pohledem na Českou Lípou před požárem 1787, kt. 619.]

Náměstí v České Lípě s radnicí má nejstarší vyobrazení až od 19. století, hluboko po přestavbě v letech 1821 - 1824. Stav do úpravy fasády v roce 1884 nejlépe dokumentuje fotografie W. F. Jentsche v českolipském muzeu, střídavě

datovaná do roku 1869 či 1884, která byla již opakovaně publikována. [Gabriel - Panáček, 1992, s. 165. ! Výřez: Stará Česká Lípa, 1996, s. 38, obr. 25.] Méně přesné jsou již veškeré grafiky (W. Kirschner, Ed. Steffen).

Kupodivu ani neorenesanční úprava fasády v letech 1884/1885, která s ohledem na zřejmě nekvalitní technické provedení neměla dlouhou životnost, nemá odpovídající dokumentaci, ač je na řadě vesměs i publikovaných fotografií. [Stará Česká Lípa, 1996, s. 28, obr. 15; s. 39, obr. 26.] Za nejkdvalitnější lze považovat zobrazení fasády na grafické příloze kalendáře z počátku devadesátých let 19. století (viz příloha). Soudobé zprávy hovoří o sgrafitech s alegoriemi obchodu, průmyslu a řemesel.

Mapy a plány

a) celkové a katastrální mapy

1843: indikační skica České Lípy, 1:1440 (intravilán). [SÚA, IS, Li 255.]

1941: situační schematický plán radnice jako protiletického krytu ("Haus Nr. C. 1 Rathaus"), bez autora, 1:1000. [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 3265, sign. 613/2, kt. 1087.]

b) stavební plány

1823: plán na stavbu radniční věže z roku 1823 ("Plan lit. A Uiber die Aufsetzung eines neuen von Holz konstruirten und mit Blech ganz eindeckten Thurms zur Aufstellung der bereits beygeschafften Stadtuhr ob dem Böhmischlaipper Rathausgebäude im Leitmeritzer Kreuse"), Wenzl Geržabek (?) a Rudolfem Elbel (?), grafické měřítko sáhové,

půdorys, pohled, řez, vazba. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]

1844: plán vzniklý v souvislosti s připravovaným natřením věže (*"Plan Lit A zum Oehlanstrich des Rathausthurmes in Böhmisch Leippa Leitmeritzer Kreises"*), bez autora (Rudolf Elbel), pohled. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]

S.d. (1847?): plán na stavební úpravy ve dvoře - zboření kvelbu a stavbu kolny a ohrazení (*"Plan lit. A. zur Erbauung einer Holzremise und Hofeinschrenkungs Mauer im Rathause in böh. Leippa Leitmeritzer Kreises"*), Rudolf Elbel, graf. měřítko vídeňské sáhy, půdorys, pohled, řez, vazba. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]

S.d. (1884?): plán dřevěného portálu, zřejmě do radní síně (*"Skizze zur Thüreinfassung im Rathause zu Leipa"*), G. Alber, 1:10, pohled. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX/B.1.1/h, fol. 12, kt. 662.]

17. dubna 1931: plán na vestavbu policejní úřadovny (*"Einbau der Wachtstube in früh. Stallgebäude"*), A. Weber, 1:100 půdorys. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2878, sign. 10/1, radnice 1920-1938, kt. 947.]

25. srpna 1931: plán na vestavbu policejní úřadovny (*"Variante: zum Einbau der Wachtstube, A. Weber, 1:100 půdorys."*), 1:100 půdorys. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2878, sign. 10/1, radnice 1920-1938, kt. 947.]

16. října 1931: plán na vestavbu policejní úřadovny (*"Plan der Eingebauten Polizeuräume im ehemaligen Stallgebäude der Stadtgemeinde B. Leipa"*), A. Weber, 1:100 půdorys.

1939: Plán na stavbu budovy garáží požárního sboru na místě

stávajícího radničního vězení (*"Plan für einen Zu und Aufbau beim Garagengebäude der Feuerwehr B. Leipafür die Stadtgemeinde B. Leipa"*), stavitel Josef Schneider - Mimoň, celková dokumentace. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 3265, sign. 613/2, kt. 1087.]

Březen 1983: zaměření objektu (*"Zaměření radnice v České Lípě"*), J. Hořenovský, katedra teorie a vývoje architektury FA ČVUT pod vedením Svatopluka Voděry 1:50 sklepy, 1. podlaží, 2. podlaží, 3. podlaží, krov (poznámka: neměřeno - převzato), řez V - Z, pohled čelní a boční. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Březen 1987: plán na nové sociální zařízení (*"Sociální zařízení MěNV Česká Lípa"*), ing. arch. Boris Rýdl, OSP Česká Lípa, celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Březen 1988: projekt rekonstrukce pavlače (*"Rekonstrukce zadní pavlače radnice (zadní trakt)"*), ing. Pešek - Agrostav - spol. zemědělský podnik, projekce Česká Lípa, celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Květen 1988: projekt na sociální zařízení ve 2. patře (*"Soc. zařízení - III. NP"*), půdorys. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

1989: zřízení plynové přípojky a nového ústředního topení (*"Vybudování plyn. přípojky a UT v čp. 1"*), ing. Fišer - OSP, celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Leden 1991: (*"Rekonstrukce dvorní přístavby. Panská ulice č. p. 1 Česká Lípa"*), J. Sýkora, Městský stavební podnik

Česká Lípa, celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Leden 1992: ("*Budova MěÚ Česká Lípa - nám. TGM čp. 1, statické zabezpečení*"), Ing. Hulínský - Stavoprojekt, 2. patro, celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Únor - březen 1992: dvě varianty rekonstrukce nádvorní stavby ("*Rekonstrukce čp. 1 Panská ulice, Česká Lípa*"), Pavel Rejn - Česká Lípa, 1:50 půdorys. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Červen 1993: stavba nádvorní zdi do Panské uličky s bránou ("*Zeď s vraty, Česká Lípa, Panská ulička, část II. - radniční dvorek*"), J. Novotný - Z. Holubec, celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Březen 1994: úpravy příček v přízemí ("*Čp. 1 Panská ulice, Česká Lípa, stavební úprava příček*"), J. Rejn - Česká Lípa, 1:50 celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Květen 1999: projekt pro opravu fasády ("*Radnice v České Lípě, čp. 1, nám. T. G. Masaryka, oprava fasád, krovu a střechy, architektonicko - stavební řešení*"), ing. arch. Jarkovský - Litoměřice, fasády. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Prosinec 2003: projekt na klimatizaci v nádvorním obj. čp. 1, v čp. 2 a 8 ("*Městský úřad Česká Lípa - klimatizace zařízení*"), Ing. Janis Vladopoulos, ing. Pavel Kuch, celková dokumentace. [Městský úřad v České Lípě, stavební spisy čp. 1.]

Poznámka: v archivu města České Lípy jsou dva plány z roku 1788 s popiskou zřejmě z počátku 19. století, dle kterých se údajně jedná o plány radnice [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX./B.1, subn. 1/1581, 2/1581]. Plán D IX./B.1, subn. 1/1581 je signován Janem Novotným a datován do roku 1788. Spíše se však jedná o výkres pro mistrovskou zkoušku tesaře (s atypicky barevně rozlišenými druhy trámů v rámci krovu). Navíc se jedná o volně stojící pětiosou budovu 29 x 50 loktů. Plán D IX./B.1, subn. 2/1581 je zřejmě opět výkres pro mistrovskou zkoušku tesaře, jedná se o krov kostela, nikoliv radnice.

Literatura

Gabriel F. - Panáček J.: Českolipská radnice jako hmotný pramen, Sborník společnosti přátel starožitností 3, Praha 1992, s. 151 - 165.

Gabriel F. - Panáček J.: Vznik a počátky České Lípy, Bezděz 1990, s. 11 - 38.

Hantschel F.: Heimatkunde des politischen Bezirkes B. Leipa, Česká Lípa 1911.

Heimrich W.: Der große Brand in Leipa am 6. October 1787, Česká Lípa 1887.

Heimrich W.: Unser Rathaus. Ein geschichtliches Bild von Leipa. Otisk pro českolipský kalendář 1891. Česká Lípa 1890. [SOKA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]

Krátké popsání vyhoření města České Lípy v noci 12tého května 1820, Praha 1821.

Kuča K.: Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku,
sv. 1., (A-G). Praha 1996.

Líbal D. - Koběřská L.: Česká Lípa, stavebně historický
průzkum (zástavba v rozsahu historického intravilánu),
SÚRPMO Praha 1984, strojopis. [SÚA, sb. SHP, i. č. 467.]

Smejkal L. - Panáček J.: Stará Česká Lípa, Česká Lípa 1996.

ARCHITEKTONICKÝ ROZBOR

Celková situace

Stavba radnice v České Lípě tvoří dominantu obdélného náměstí T. G. M. Jako budova č.p. 1 je situována v severozápadním rohu téměř obélného bloku, vymezeného na západní straně náměstím, na severní a východní straně Panskou ulicí a na straně jižní ulicí Moskevskou. Blok dělí v delší ose západ - východ esovitě prohnutá parcelní hranice, ke které přisedají od jihu hloubkové parcely s domy č.p. 8 - 16 a parcela zbouraného domu č.p. 227. Hlavní průčelí jejich zástaveb se obrací do Moskevské ulice, stejně jako domy č.p. 6 a 7, jejichž parcely jsou však zkráceny parcelami domů č.p. 3 a 4, obrácenými do náměstí. Tam se obrací i rohový dům č.p. 5 s plně zastavěnou parcelou. Severní stranu bloku zabírají dvě parcely s delší osou kolmou k náměstí, kam se obracejí i jejich domy č.p. 2 a 1. Parcela domu č.p. se lomí podle parcely radnice a ústí do Panské ulice. Směrem k východu je zbylá část bloku rozdělena do parcel s rozvolněnou zástavbou č.p. 228, 229 a 230. Parcelní hranice východ - západ naznačuje urbanistické řešení předlokačního sídla nebo starší rozvrh městského založení. Jednoznačnou odpověď na tuto otázku zatím neznáme.

Zástavba na parcele radnice dnes přesahuje 50% pozemku. Vedle čelní budovy, využívající hlavní stavbou asi jednu třetinu parcely a se dvěma dvorními křídly asi jednu polovinu, stojí při zadní straně pozemku samostatný domek s hlavním průčelím do panské ulice. Samostatné bývalo v minulosti i pravé dvorní křídlo, které se k čelní budově připojilo asi až na sklonku 19. století (F. Gabriel: SHP Česká Lípa č.p.

1 - pravé dvorní křídlo. Č. Lípa 2002), zatímco vazbu protilehlého křídla k čelní budově SHP prokázalo jednoznačně již ve středověku. Předkládaný elaborát se proto zabývá čelní budovou a jejím levým dvorním křídlem.

Čelní budova č.p. 1 se obrací hlavním průčelím do náměstí T.G.M. Téměř čtvercovou dispozici se čtyřmi hloubkovými trakty a levým dvorním křídlem rozšířila přístavba o zadní příčný trakt do širokého obdélníku a připojila jako pravé dvorní křídlo samostatný objekt. Hlavní průčelí mírně ustupuje za prohnutou uliční čáru pravých sousedů, zatímco dům na protilehlé straně Panské ulice ustupuje za západní frontu náměstí výrazněji.

Výšková hladina budovy působí dojmem dominanty západní strany náměstí. Ve skutečnosti však dvoupatrová budova radnice převyšuje okapní římsou tří nadzemních podlaží sousedů č.p. 2 a 3 pouze o necelé 2 m. Ty však spolu s atikou a třemi štíty dominantnost průčelí zvyšují. Dalším dominantním prvkem je nepochybně věž, nasazená na hřeben sedlové střechy při vrcholu levé valby. Výšková hladina hřebene převyšuje hřeben ke štítu radnice přisazeného pravého souseda čp. 2, ten převyšuje svého pravého souseda a rovněž č.p. 4 svým hřebenem klesá. Domy tak respektují klesající terén náměstí či severo - jižní komunikace středověkého města, ačkoliv jejich korunní římsy svým nasazením ve stejné výškové úrovni klesání ruší. Radnice tak výškovými hladinami hřebene střechy i říms převyšuje celou západní frontu náměstí.

Průčelí

Stávající stav hlavního a levého průčelí je výsledkem mladších úprav. O starší podobě nás informuje jak jejich

grafické zachycení, tak poznatky, získané při stavebních úpravách od osmdesátých let 20. století a počátku století následujícího.

Hlavní průčelí se svými sedmi osami obrací do náměstí. Ustoupení za osu č.p. 2, 3, 4 a 5 řeší kokávní vyzdívka kouta se stejným pojednáním základní plochy. Nerovnost terénu vyrovnává jednou odstupňovaný sokl. Ústupek kryje pouze šikmina, vrchol soklu profilovaná římsa (profil shora: kyma, svislá plocha s překapníkem, výžlabek, lesbické kyma). Ve třetí ose zleva oba stupně soklu přerušuje dveřní otvor. Základní plochu přízemí rozkládá bosáž. Patrovou profilovanou římsu (profil shora: kyma, svislá plocha s překapníkem, výžlabek, lesbické kyma, ústupek) rozvíjí spodní hladká plocha, uvozená při spodní hraně několikerým odstupňováním. Parapet, nasazený na patrovou římsu plochým soklem, vymezuje průběžná drobná podokenní římsa. Sokl i římsa obíhá předstupující plochy, vymezující parapet. Ve střední ose nahrazuje parapet dveřní otvor na balkón, který svými krakorci přerušuje spodní plochu pod kordonovou římsou. Základní plochu 1. patra dělí pásová rustika. Nevýraznou patrovou římsu střídá výraznější plochá římsa okenní. Hladké parapetní výplně, dříve, jak ukazují fotografie průčelí, zdobené malbou či sgrafitem, oddělují terakotové reliéfy. Hladkou základní plochu, mezi okny opět zdobenou malbou či sgrafitem, horizontálně uzavírá vrubořez okapní římsy (profil shora: kyma lesbické, drobný ústupek a výrazný ústupek) na konzolách. Volutové konzoly zdobí na spodní partii akant. Na římsu nasedá atika se soklem, nad kterým se střídají svazkové pilíře, balustry čtyřúhelného profilu a sokly štítů. Na svazkových pilířích převyšují atiku protáhlé úzké čučky z měděného

plechu. Sokl štítů lemují svazkové pilastry. Střední z nich prostupují terakotové desky s beschlagverkem a základní plochu mezi nimi terakotové desky s festony. Nad prostou římsu atiky vystupují tři štíty s vlastní architekturou. Střední z nich je výraznější. Za atikou vystupuje střecha, vlevo s valbou, vpravo se štítem. Nad hřeben střechy, kryté bobrovkami, vystupuje poněkud excentricky vpravo čtyřboká věž s okosenými nárožími. Bedněnou konstrukci věže kryje měděný ploch. Plochou střechy prostupují v rovině čtyři vikýře.

Sedmiosé přízemí v rytmu 2-1-2-2 zleva nerespektují osová rozvržení pater. Dvojici oken nahrazuje ve třetí ose zleva otvor pro osazení vrat, který střídají další dvě dvojice oken. Tento nepravidelný rytmus si vyžádalo starší podloubí, jehož pilíře v levém a pravém rohu zůstaly okenními otvory nedotčeny a střední pilíř narušilo pouze přisekání slepého okna ve čtvrté, střední ose. Nevíme, zda s pilířem souvisí zaoblení levého nároží, nebo zda je až výsledkem mladších úprav. K plným obloukům okenních otvorů přízemí dosedá bosáž s vyznačením klenáků od úrovně patky. Okenní rámy, osazené ve špaletě, nesou dvě v polovině příčlí dělená křídla pod poutcem, nad kterým otvory uzavírají nedělená křídla oblouků. Stejně řeší bosáž i otvor vrat, ukončený rovněž plným obloukem. Pouze středový klenák prostupuje do spodního stupně hladké plochy patrové římsy. Dvoukřídlá vrata, vyrobená truhlářem T. Schlegelem, jsou osazena ve špaletě. Prostor dělí v patkách oblouku nasazený poutec ve tvaru římsy. Nad poutcem je pevně usazena skleněná výplň před kterou se paprskovitě rozbíhá mříž. Dřevěná rámová křídla mají vlastní architekturu se sokly, šambránami kolem prosklených výplní

a se segmentovými frontony nad otvory. Mříže před skleněnými výplněmi z páskového železa s tepanými listy a květy jsou od zámečnicka I. Scheinerta.

Otvory druhého patra jsou v rytmu 2-3-2 s osovým situováním dveřního otvoru na balkón. Lemují je šambrány s uchy, lemované páskou. Šambrány nasedají na průběžnou okenní římsu. Parapet mezi předstupujícími plochami vyplňují terakotové desky s reliéfem rytířských korun na štítu, doplněných vegetabilním motivem. Nad horními rohy šambrán vystupují reliéfy terakotových koulí. V ose prostupují šambrány středové klenáky s maskarony. Na nimi se nad střední třetinou otvorů rozvíjí drobné segmentové frontony. Z okenních výplní, osazených ve špaletách, vyděluje poutec horní dále nečleněnou čtvrtinu. Páry křídel dělí příčle na dva obdélníky. Dveřní otvor ve střední ose lemuje stejná šambrána se středovým klenákem. Nad ním se však rozvíjí rozeklaný trojúhelný fronton. Jeho středem prostupuje terakotová busta. Předstupující balkón vynášejí dvě terakotové konzoly s maskarony, pod kterými jsou zavěšeny festony a pod volutou na spodní části palmety. Plochou desku balkónu lemuje zábradlí, blížící se roztepáním secesním výrazu.

Rytmus oken druhého patra je shodný s rytmem otvorů patra prvního. Mezi kordonovou a průběžnou podokenní římsou jsou osazeny terakotové reliéfní desky mezi hladkými nevymeznými plochami parapetů. Při nárožích a mezi druhými a třetími osami vystupují z desek různé portréty v medailoncích. S nimi pravděpodobně souvisí terakotové desky, spuštěné rozvilinami pod rovinu patrové římsy, které zachycují zleva helmici, malířskou paletu, snop a knihu. Můžeme předpokládat že se jedná o atributy symbolických portrétů nad nimi. Ty

v minulosti zdůrazňovala výrazná barevnost. Ostatní terakotové desky mezi prvními a druhými osami a mezi třetími osami a osou střední zdobí stejný stylizovaný vegetabilní motiv. Na podokenní římsu dosedá šambrána, kterou lemuje kyma. Na horní nároží šambrán dosedají konzoly okapní římsy. Výplně okenních otvorů, osazené ve špaletách, dělí v horní třetině poutec, pod kterým dělí příčně křídla do dvou obdélných tabulí. Nad poutcem je vyklápěcí křídlo neděleno.

Rytmizovány jsou i štíty. Mezi krajními a druhými osami otvorů probíhají osy menších štítů, střední větší štít leží ve střední ose. Menší štít s volutovými křídly zakončuje římsa s terakotovou deskou ve vlysu. Římsu vynáší terakotové hermy, mezi které je situovaná terakotová deska s erbem města. Desku uzavírá plný oblouk. Ten se opakuje nad římsou, kde dotváří siluetu štítu. Do ploché niky nechal projektant vložit stylizovanou mušli. Větší štít, situovaný ve střední ose, horizontálně dělí dvě římsy. Spodní partií, lemovanou volutovými křídly, prostupuje čtveřice pilastrů s terakotovými hlavicemi. V ose se otevírá okenní otvor s plným obloukem. V patce oblouku je nasazena drobná římsa pokračující po celé základní ploše. Šambránu prostupuje zvýrazněný středový klenák ve štuku. Na římsu mezi spodní a střední partií nasedají při krajích obelisky a ke štítu menší volutová křídla. Mezi pilastry jsou prolámány dvě niky. Na římsu opět nasedá horní partie ve tvaru oblouku s nikou, vyplněnou stylizovanou mušlí.

Věž, jejíž průčelí se od patrové římsy opakuje ve všech čtyřech průčelích, je dvoupodlažní. Předním a zadním průčelím prostupuje v prvním podlaží věže volské oko, lemované plochým pažením s plasticky vyznačnými "klenáky" na střední

horizontální ose a ve vrcholu oválu. Skleněnou výplň dělí horizontální a vertikální příčle do šachovnice. Druhým podlažím prostupují ciferníky hodin. Nad okapní římsu nasedá jehlancová střecha, přerušovaná lucernou a rozšířením. Lucernou prostupují okenní otvory s plným obloukem. Lemují je profilovaná pažení s vyznačeným hlavním klenákem. Římsa, oddělující lucernu od střechy, se nad okenními otvory pohledově zalamuje do nízkého trojúhelníku. Jehlan dále přerušuje rozšíření, odsazené římsami. Nad vrchol jehlance je nasazena makovice.

Projekt G. Albera z roku 1884 výrazně změnil hlavní průčelí, zachycené na starší pohlednici. Dvoupatrové průčelí dělilo v přízemí šest os (zleva 2-1-1-2) a v patrech, stejně jako dnes, sedm os v rytmu 2-3-2. Základní plochu přízemí kryla pásová bosáž, vrata ve třetí ose zleva byla asi poněkud širší se stlačeným obloukem. Obdélné okenní otvory dělil v jedné třetině poutec. Dvojkřídlá okna ve třech osách vpravo kryly okenice. Přízemí zakončovala kordonová římsa. Základní plocha pater, dá-li se soudit z fotografie, byla hladká. Okenní otvory prvního patra nasedaly na průběžnou podokenní římsu. Pod přímou nadokenní římsou prostupovaly obdélné okenní otvory. Jejich výplň tvořily dvojice křídel pod a nad poutcem, vydělujícím horní třetinu otvoru. Horní patro, od prvního neoddělené římsou, prostupovaly obdélné okenní otvory, lemované šambránami, dosedajícími na prosté podokenní římsy. Nad korunní římsu nasedala střecha stejného tvaru jako současná. Pouze valbou vlevo prostupoval komín a ukloněním střechy nad hlavním průčelím tři zvlněné vikýře. Věž nad hřebenem doplňovala oproti současnosti plechová korouhev.

Stav průčelí před rokem 1884, stejně jako současný, respektoval v přízemí starší situaci, vycházející ze dvou širokých oblouků podloubí. Rozpětí levého z nich vymezuje levá špaleta levého okenního otvoru a pravá špaleta dveřního otvoru, rozpětí pravého oblouku vymezuje levá špaleta třetího okenního otvoru a pravá špaleta prvního okenního otvoru zprava. Střední okenní otvor je umístěn ve středovém pilíři podloubí a proto zůstal při přestavbě průčelí v roce 1884 slepý.

Pravé boční průčelí kryje přisedající dům č.p. 2. Nad jeho střechu vystupující štít je prostý, bez tektonických prvků a bez otvorů.

Levé boční průčelí rozkládá příložený dvorního křídla do dvou výkových rovin. V průčelí je rozdíl mezi korunními římsami asi 1 m, ve hřebenech střech klesá dvorní křídlo přibližně o 5 m.

V horizontálně nečleněném průčelí odráží okenní otvory vnitřní rozvrh domu. Dvě výškové úrovně patrování odrážejí stav v hlavním a dvorním křídle, pohledově se uplatňuje i osvětlení podest schodiště a v neposlední řadě i různá podoba oken od jednodílných po trojdílná. Všechna okna jsou osazena ve špaletě. Pohled na průčelí narušují tři prampochoy se sedlovými střechami. V pravém nároží se projevují prvky hlavního průčelí. Z nich pokračuje pouze korunní římsa, posttrádáme u ní však konzoly, zatímco zubořez nahrazuje vejcovec. I ten však přibližně v levé polovině průčelí mizí, tentokrát bez náhrady. Římsa obíhá i na zadní průčelí hlavního křídla, kde mizí pod sedlovou střechou křídla dvorního. To uzavírá jednoduše odsazená fabionová římsa, jejíž profil však je poněkud nepravidelný.

Na korunní římsy nasedá nad hlavním křídlem bobrovkou krytá valba s trojicí zvlněných vikýřů a nad dvorním křídlem valbová střecha. Nad hřeben hlavního křídla stoupá věž.

Při opravě v roce 1988 došlo k odstranění zchátralých omítek, které na některých místech odkrylo i režné zdivo, kterým prostupovaly různé okenní a dveřní otvory či jejich relikty. Odkryté režné zdivo ukázalo užití lámaného pískovce s nerovným lícem, přpáleným v horních partiích žárem do červena. Kameny jsou pečlivě rovnány do líce, stavitel však již počítal s uplatněním omítky, překrývající nerovnosti v čelech kamenů. Zjištěná vápenná omítka s frakcemi písku až do 8 mm a konkrécemi nedostatečně vyhašeného vápna byla jednovrstvá ostrá omítka, jen místy s povrchem staženým hranou lžíce. Na řadě míst však omítkou prostupují kameny, ať již odkryté opadem omítky nebo záměrným neomítnutím. Tato struktura zdiva procházela celým pásem odkrytého průčelí od levého nároží až po neodstraněné mladší omítky 2 - 4 m od pravé nároží. Výškově překrýval toto zdivo 0,4 - 1 m vysoký pás neodstraněných nových omítek při patě průčelí a rovněž v horní partii, kde se hranice dochovaných omítek pohybovala mezi 5 - 9 m od roviny terénu. Zatímco starší podobu pravého nároží neznáme, odkryl opad mladších omítek levé nároží 0,4 m od nároží současného a to až do výšky 3,8 m, nad kterou se již shoduje se současným nárožím. V nejvyšších místech odkrytí nejstarší dochované struktury zdiva se zdá, že je zachycena přibližně v 9 m celá výška průčelí až pod korunní římsu. Domníváme se, že levé boční průčelí dokládá patrový dům o hloubce přibližně 30 m, tedy spojení současného hlavního křídla a levého křídla dvorního. Patrem budovy prostupovalo pět okenních otvorů s osami ve vzdálenosti od 3,1 do

3,4 m. Bankál leží v úrovni 5,4 m a připustíme-li parapet o výšce 0,9 m pak se úroveň patrování pohybovala kolem 4 m. Stejná výška okenních otvorů je 2,2 m. Shodnou metriku oken a jejich situování neopakuje profilace okenních ostění. Relikty otvorů (zleva značené 1, 3 - 5) a celý okenní otvor (značen 2) mají jak různé profilace ostění, tak i různá členění otvorů.

Okenní otvor 1, poškozený zprava druhotně zazděným otvorem s přímým cihlovým obloukem, ve spodní části vezdřením prampouchu a v levém horním rohu ubouráním, lemovalo ploše sešikmené hrany ostění, na kterém je obíhala kletovaná pasparta.

Okenní otvor 2, dochovaný bez porušení, dosahoval výšky 2,16 m a světlé šířky 1,39 m. Lemovalo jej profilované pískovcové ostění o hloubce 0,08 m a šířce 0,29 m. Tvarem profilace (od fasády: plochá šikmina, ústupek, rovnoběžná plocha, výžlabek) se blíží tzv. Karlštejnskému profilu, od kterého se liší pouze 0,02 m vysokým odsazením šikminy a rovnoběžné plochy, a rovněž plošším tvarováním. Tři ostré linie obíhaly ostění od pravoúhlého zalomení 0,7 m nad bankálem. Vnitřní hrany výžlabku atypicky vybíhají na překladu ve dva hroty. Ostění obíhala kletovaná pasparta, rozšířená pod zalomením až k vnitřní hraně ostění.

Okenní otvor 3 narušil zleva okenní otvor s přímým cihlovým obloukem a zprava při bankálu prampouchem. Relikt lemuje pískovcové ostění stejné profilace jako u okenního otvoru 2. Členěním se však okna výrazně lišila. Zatímco okenní otvor 2 nebyl vnitřně členěn, odděloval horní čtvrtinu otvoru na hranách prožlabený příčník, jak dokládá jeho výstup ve výžlabku. Rovněž hrubě přisekaný pruh nad

otvorem naznačuje, že zde byla odsekána nadokenní římsa, kterou nad otvorem 2 postrádáme.

Okenní otvor 4 narušil zleva okenní otvor s přímým cihlovým obloukem. Otvor, vysoký 2,2 m, lemovalo profilované pískovcové ostění. Profilace (od fasády: obloun a výžlabek, přecházející o rovnoběžné plochy) o hloubce 1,10 m a šířce 0,13 m představuje nejplastičtější ostění na průčelí. Profilace se 0,75 m nad bankálem pravouhle zalamuje. Okolní omítky byly zcela sejmuty, takže nelze určit, zda bylo ostění lemováno paspartou.

Okenní otvor 5 narušil zleva užívaný okenní otvor a vpravo u bankálu nasazení prampouchu. Informace o podobě otvoru však zakrývala především omítka. Světlost šířky okna byla 1,30 m.

Na rozdíl od patra není rozvrh os starších otvorů v přízemí pravidelný. S patrem snad byly shodné krajní osy. Levou se otevíral otvor, lemovaný prostě okoseným pískovcovým ostěním s pravouhlým pohledovým zalomením. Mladší úpravy nedovolily určit ani jeho výšku, ani jeho šířku. Podle výškové úrovně zalomení se zdá, že se jednalo o okenní otvor přízemí.

Zcela nepochybná je funkce reliktů v pravé ose, kde prochází vrcholem plného oblouku s neprofilovaných pískovcových segmentů. Jejich kontakt se zdivem překrývala pasparta. Svojí světlou šířkou 4,10 m se hlásí k bočnímu vstupu do podloubí, otevřenému do hlavního průčelí. Oblouk dosedal na pilíř, široký asi 1,20 m. Přesnému určení šířky brání zaoblené nároží, jehož původ, s ohledem na omítnutí, neznáme.

V sousedství bočního vstupu do podloubí narušila elektrická rozvodná skříň další otvor, excentricky situovaný vle-

vo od osy okenního otvoru 4 v patře. Z otvoru se dochoval prostý pískovcový přklad, k jehož horní hraně přiléhala 0,15 m široká pasparta. Stejnou šířku měla i pasparta na pravé straně, ukončená na okraji zazdívky. Nelze tady vyloučit, že s okenním otvorem byla zazděná i jizva po stojině ostění, nejspíše, stejně jako i jinde, pískovcovém. Vpravo od osy okenního otvoru 3 v patře, v bezprostředním sousedství předchozího otvoru, se rýsoval zbytek okenního otvoru se značně poškozeným pískovcovým ostěním. Zazdívku obou otvorů narušil mladší, dnes ovšem rovněž zaslepený otvor. Osazené pískovcové ostění obíhá po vnější hraně páska, lemující i ucha při horních koncích stojin. Světlá šířka otvoru, vloženého mezi osy, je 0,77 m a výška 1,65 m.

Pod okenním otvorem 2 odkrylo sejmutí omítky tři pískovcové štuky s téměř svisle rovnými hranami z levé strany. Neúplné odstranění omítky pod spárou nedovoluje rozhodnout, zda se jedná o relikt nárožní armatury, či náhodně sestavené pískovcové štuky.

Vedle uvedených starších otvorů zjistil průzkum i druhotně zazdná okna s prfilovaným pískovcovým ostěním v úrovni patra a v přízemí dva okenní otvory, lemované prostým pískovcovým ostěním. Nejstarší otvory datujeme do období gotiky, spíše do goticko-renesančního horizontu (F. Gabriel - J. Panáček: Českolipská radnice jako hmotný pramen. In: Sborník společnosti přátel starožitností 3, str. 151 - 165, Praha 1992), mladší pak do doby barokní až klasicistní.

Zadní průčelí hlavního křídla kryje asi z jedné třetiny levé dvorní křídlo a v přízemí z jedné třetiny i pravé dvorní křídlo. Průčelí postrádá jakýchkoliv architektonických prvků včetně korunní římsy. Přízemím prostupuje v levé ose

okenní a v pravé ose dveřní otvor. První patro v rytmu 2-1-1 zleva otevírají dva obdélné okenní otvory a dva okenní otvory s plnými oblouky. V rytmu 2-1-2 leží okenní otvory druhého patra. Krajiní dvojice obdélných otvorů střídá menší čtvercový otvor ve střední ose. Výplně oken, dělené poutci na horní třetiny, jsou osazeny ve špaletách. Střechu kryje plechová šablona. Na hřeben střechy nasedá věž. Vlevo od ní převyšuje hřeben těleso komína, další stoupá před věží.

Pravé boční průčelí levého dvorního křídla překrývá v patrech z větší části dřevěné bednění pavlačí. Pouze v přízemí se pohledově uplatňuje zdivo, prolomené čtyřmi osami otvorů bez tektonického řešení. Za povšimnutí stojí pouze nezdobené kamenné krakorce esovitého tvaru. Vynášejí pavlač, prosvětlenou v prvním i druhém patře trojicí párů dvojdílných oken, osazených v líci. Střechu kryje plechová šablona.

Zadní průčelí levého dvorního křídla postrádá horizontální i vertikální členění. Jedinou osou prostupují v patrech prosté okenní otvory. V prvním patře dělí poutec trojdílné okno, ve druhém patře dvojdílné okno. Výplně jsou osazeny ve špaletách. Na jednoduše odsazenou fabionovou římsu, pokračující z levého bočního průčelí, nasedá valba, krytá plechovou šablonou.

Dispozice

Na rozdíl od průčelí nebylo režné zdivo v interiéru odkryto ve větším rozsahu. Jak ukázal průzkum přední místnosti středního traktu v 1. patře, uniká nám tak řada cenných informací, které nahrazujeme pouze hypotetickými interpretacemi dispozice, odpovídajícími modelu vývoje radnice.

Přízemí rozkládají hloubkové zdi do čtyř příčně řazených hloubkových traktů. Tři trakty zleva dělí příčná zeď na přední a zadní čás. V přední části není první mezitraktová zeď zleva rovnoběžná s ostatními mezitraktovými zdmi a zdmi obvodovými, ale uklání se hloubkově mírně vpravo. Druhý trakt zleva se tak vpředu rozšiřuje na úkor sousedního levého traktu. Na jeho pokračování v zadní části navazuje levé dvorní křídlo. Vpravo k zadní obvodové zdi tří zbylých traktů přisedá příčný trakt.

Přední místnost levého traktu sklenuly dvě pole české placky, uvozené v předu i vzadu stlačnými meziklenebními pasy, takže klenební pole odděluje dvojice pasů. Překlad na zadní částí místnosti vyděluje příčně valenou segmentovou klenbu. Zadní prostor levého traktu slouží jako trojramenné schodiště do patra a pod ním rovněž do levého suterénu. Starší dřevěné schodiště vystřídaly v roce 1907 schody a dlažba ze šluknovského granitu, dodané a osazené J. Kreislem. Komunikaci sklenuly nad schody stlačené valené klenby, stoupající podle sklonu schodiště, a na podestách české placky. Klenutí nad rameny schodiště uvozují v obou směrech stlačené pasy.

Rovněž pod schodištěm se uplatňují výše popsané klenební prvky, vynášející jak jednotlivá ramena, tak i podesty. Režné zdivo zde odkrývá užité cihly (pod schody stoupající segmentové valené klenby z cihel: 6,0x12,5x27,0 cm, pod podestami české placky z cihel: 22,0x22,0x6,0 cm). Přední příčnou zdí prostupuje zazděný dveřní otvor, lemovaný prostým neprofilovaným pískovcovým ostěním, vsazeným, jak dokládá cihlová obezdívka, do levé obvodové zdi. V levé obvodové zdi zjišťujeme tři struktury zdiva. Její nejstarší dochovanou část

tvoří řádkované zdivo z lámaného, na povrchu opáleného pískovce se znělcovými šíbrý na heterogenní, hrubou (frakce až 1,5 cm) vápennou maltu. V nejstarší zdi zjišťujeme několik zadních klenáků oblouku, jehož větší část předního průběhu se však nedochovala a nelze proto určit jeho tvar. Zdá se, že předstupoval před interiérovou líc levé obvodové zdi jako valená klenba, která se pravoúhle lomila a pokračovala v hloubkové ose vzad. Klenba by dosedala na zdivo, předstupující cca 0,23 m před interiérovou líc levé obvodové zdi a vystupující nad hliněnou podlahu dvěma vrstvami kamenů. Na horní vrstvě vytvářejí kameny šikminu, která mohla sloužit jako patka klenby. Oblouk, v přední části snesený při zakládání okna se segmentovým záklenkem, byl vyzděn z hrubě sekaných pískovcových kvádrů se zaoblenými nárožími. Do této zazdívky vstupuje levé ostění dveřního otvoru v přední příčné zdi. Jako nejmladší se jeví zdivo, přisedající k nejstaršímu zdivu od zadu, kde rozvolněná zdiva k sobě přisedají 3,05 m od zadního kouta. Nejmladší zdivo je smíšené, z pečlivě osekáných pískovcových kvádrů, místy, spíše však ojediněle, proložených cihlami (6,0x12,5x27,0 cm). Prostupuje jím okenní otvor se segmentovým záklenkem. Nejmladší zdivo tvoří i zadní příčnou zeď, kterou prostupoval dveřní otvor, zazděný dnes cihlami.

Kontakty zdiva dovolují relativní dataci jednotlivých mikrofází vývoje:

- 1 Nejstarší zdivo se sklenutou chodbou do suterénu (?).
- 2 Odbourání klenby a části zdiva nad ní, vyzdívka a nadezdívka s okenním otvorem.
- 3 Časov shodné nebo se rozkládá na: a/ zbudování předního příčného zdiva, b/ vlámání pískovcového ostění do

mikrofáze 2, c/ vyzdění nejmladšího zdiva v hloubkové zdi se zadním okením otvorem a příčné zdi s dveřním otvorem.

4 Zazdění dveřních otvorů v příčných zdech a podklenutí pro položení schodiště.

Nejstarší mikrofázi datujeme podle struktury zdiva do goticko-renesančního horizontu, zatímco třetí a čtvrtou mikrofázi klademe podle struktury zdiva do období klasicismu.

Pravé dvorní křídlo, navazující na levý trakt, dělí příčná zeď na dva za sebou řazené trakty. Přední z nich, dále dělený pouze druhotně příčkami, sklenula celý velmi plochá česká placka. V zadním výrazně větším traktu vymezují dvě příčné a jedna hloubková příčka dvě místnosti s plochými českými plackami. Přední, s prkennou podlahou, leží ve středu při pravé zdi, zadní, s betonovou mazaninou, za zadní příčkou. Vstup do místností otevírají z chodby, zalomené do L, dveřní otvory s dvojitě osazenými dřevěnými zárubněmi. Zdvojené dveřní otvory uzavírají jednokřídlé svlakové dveře, osazené na závěsech. Deskami prostupují uzavíratelné průhledy. Mezi zárubněmi jsou do špalet vysekány niky. V přední místnosti ovšem došlo k jejímu zazdění. Podlahu chodby kryjí opukové desky. Všechny prostory, prosvětlují okenní otvory. Podle dveří do místností se jednalo o věžeňské cely. Vstup ze dvora do chodby, lemovaný prostým pískovcovým ostěním, uzavírají svlakové jednokřídlé dveře, zavěšené na závěsech. Zámky jsou krabicové.

Druhý trakt zleva sloužil v celé hloubce domu jako komunikace. V přední části jej sklenulo 5 příčně obdélných českých kleneb, řazených za sebou a oddělených stlačenými meziklenbními pasy. Za průrazem, prolomeným pod plným obloukem

příčné zdi, která dispozičními ústupky zúžuje komunikaci, pokračují pole české klenby, oddělené stlačenými meziklenbními pasy. Hloubka klenebních polí se zmenšuje od hloubky rovnající se šířce na polovinu šířky. Za zadním plným meziklenebním pasem střídá českou klenbu příčně valená klenba segmentového profilu. Levou hloubkovou zdí prostupuje dveřní otvor do přední místnosti levého traktu, za ním následuje vstup na schodiště do patra, průraz do výtahové šachty a konečně dveřní otvor na schodiště do levého suterénu. Tento otvor lemuje prosté pískovcové ostění s páskou při vnějším okraji. Jeho nadpraží protíná segmentový otvor. Poslední dveřní výplň je osazena hluboko ve špaletě pod přímým zaklenutím. Ostění zcela bez profilace lemuje čtvrtý dveřní otvor v pravé mezitraktové zdi. Oplechování dvoukřídlých svlakových dveří zpevňují železné pásy a klapačka. Na zadní straně dveří jsou stopy po krabicovém zámku. Za čtvrtým dveřním otvorem se pravou zdí otevírá vstup do zadního přístavku a před ním tři vstupy do místností pravého traktu.

Přední část třetího traktu zleva dělí vzadu příčka, ke které dobíhá plná valená klenba hloubkové orientace. Zleva se zde otevíral dnes zazděný vstup pod segmentovým záklenkem, otevřeným do klenby pětibokou segmentově sklenutou výsečí. Za příčkou prochází příčná komunikace, spojující druhý trakt zleva se čtvrtým traktem vpravo. Jeho zastropení dělí hloubkově položený překlad, vymezující prostor pro českou placku vlevo a segmentovou valenou klenbu, hloubkově stoupající k tělesu komína, zazděného dnes v průběžném příčném zdivu domu. Zadní část pokračuje třemi za sebou řazenými poli českých kleneb, oddělených stlačenými meziklenebními pasy, pod které jsou dnes vloženy příčky. Za poslední z nich

klesá schodiště do pravého suterénu. Zadní příčná místnost je sklenuta příčně valenou segmentovou klenbou.

Poslední pravý trakt sklenuly jednotně čtyři pole českých placek, oddělených stlačenými meziklenebními pasy. Zadní pole je příčnou zdí zkráceno, takže jeho zadní patka dosedá výše než patka přední. Situaci lze vysvětlit pouze příložením masivní zdi pod klenbu. Trojici přibližně čtvercových placek střídá vzadu jedno příčně obdélné pole. Pod pas mezi druhým a třetím polem je vložena slabší příčná zeď (0,30 m). Zadní přístavba je opět sklenuta příčně valenou segmentovou klenbou.

Suterén zjišťujeme pouze pod dvěma částmi domu. Pravý sklep, zahloubený 3,89 m pod podlahu přízemí, respektuje šířkou svého založení pravý krajní trakt, svojí hloubkou však všechny příčné zdi přízemí ignoruje. Lomená valená klenba hloubkové orientace tak přisedá k přednímu čelu téměř 6 m za hlavním průčelím obvodového zdiva, zatímco zadní čelo 2,8 m před lící zadní příčné stěny vstupního schodiště. Na klenbu dosedá i příčka pravého traktu přízemí, pokračující po výrazném oslabení v příčné zdi, procházející všechny tři trakty vlevo. Předním lícem prostupuje chodba, ústící jako odvětrávací okno v hlavním průčelím. Při zadní straně vlevo dělí sklep příčky do čtyř menších prostor. Vstup z příčně vedeného schodiště ústí při pravé straně zadního čela klenby. Zdivo je omítnuté.

Levý sklep nerespektuje rozložení levého traktu pod jehož podlahou leží v hloubce 2,10 m. Stejně jako pravý sklep i zde ustupuje přední čelo stlačené valené klenby hloubkové orientace přes 6,0 m za hlavní průčelí obvodového zdiva. Režné zdivo odhaluje rozdíl mezi čelem z lámaných a pískov-

cových kamenů a mezi klenbou a zbylými stěnami, které jsou uspořádány z pečlivě vysekaných pískovcových kvádrů. Podlahu dláždí čediče balvanité odlučnosti. Za výtahovou šachtou, procházející hranolem schodišťového vřetene, pokračuje sklep úžší chodbou se segmentovým zaklenutím v hloubkové ose. V chodbě obsahuje zdivo architektonický článek, datovatelný podle svého opracování hřebenem do pozdní gotiky či renesance. Segmentové zaklenutí pokračuje až k jednoramennému přímému schodišti. To ústí pod příčně valenou segmentovou klenbu chodby. Za průlomem příčnou zdí, oddělující dvorní křídlo od křídla hlavního, pokračuje úzká 3,0 m dlouhá chodba s plnou hloubkově valenou klenbou. Strukturu zdiva tvoří lámané pískovce se snahou o řádkování. Ani tato část sklepa nerespektuje dispoziční rozvrh přízemí.

První patro, stejná jako suterén, nerespektuje dispoziční rozvrh přízemí. Vedle obvodových zdí, včetně obou zdí zadních, již pouze příčná průběžná zeď, procházející zde ovšem celou šířkou domu, zdivo vertikální komunikace a hloubková zeď vpravo. Jednoznačně tak zůstává zachován pravý trakt, zatímco trakt levý upravila hloubková zeď v přední části oproti přízemí na stejně širokou místnost. Střední trakty přízemí tvoří v patře trakt jediný. Vznikají tak tři příčně řazené hloubkové trakty, rozdělené příčnou zdí na přední a zadní část. Ta za levým traktem pokračuje dvorním křídlem, za zbylými dvěma přístavbou příčné chodby.

Levý trakt sklenula tři hloubkově řazená pole české klenby. Pole oddělují jen mírně stlačené pasy. Vstup ze zadní části umožňuje druhotně přes kout prolámaný dveřní otvor. Pod zadním meziklenebním pasem předěluje místnost příčka. Zadní částí traktu stoupá kolem hranolu schodišťového

vřetene, kterým prochází výtahová šachta, trojramenné schodiště, stejné jako z přízemí do patra. Přiložené levé dvorní křídlo dělí příčná zeď na dvě plochostropé místnosti. Zadní větší místnost přepažila příčka na dvě za sebou následující místnosti. Všechny tři vzájemně propojené místnosti zpřístupňují současně dveřní otvory z pavlače, bedněné a deštěné včetně stropu palubkami.

Střední trakt sklenula trojice za sebou řazených pruských placek. Meziklenební pasy, které je oddělují, jsou výrazně stlačené. Z místnosti vede vstup do obou sousedních traktů i do zadní části traktu středního. Táměř čtvercová místnost slouží jako vestibul zpřístupňující schodiště, pavlačový přístavek a přes něho i pavlač dvorního křídla a krátkou příčnou chodbou i pravý trakt. Plochostropý vestibul s odsazeným fabionem prosvětluje segmentové průrazy do zadní chodbovité přístavby, sklenuté příčně valenou segmentovou klenbou.

Pravý trakt vpředu sklenula trojice za sebou řazených českých placek, oddělených výrazně stlačenými meziklenebními pasy. Vstup do krátké příčné chodby za průběžnou příčnou zdí doplňuje i spojení s přední místností středního traktu. Ze zadní části vyděluje příčná zeď krátkou plochostropou chodbu, za kterou následuje plochostropá místnost s širokým průrazem do chodbovité přístavby. Tudy je také místnost prosvětlována.

Oprava v roce 1988 sejmula omítky v přední místnosti středního traktu a okryla ruby kleneb přízemí pod ní. Klenby, plná valená v přední části druhého traktu zprava a stlačeného pasu české klenby v přední části třetího traktu zprava, sestávají z cihel. Z cihel je rovněž zdivo nad pravou

patkou stlačeného pasu.

Vnitřní líc přední zdi sestává pod podlahou z lámaného pískovce s nerovným lícem. Spodní partie kryje jednovrstvá ostrá omítka, s povrchem jen místy staženým hranou lžíce, líčená šedomodrou barvou. Zdivem prostupovaly dva pouze částečně odkryté plné oblouky, lemované segmenty okosených pískovců. Styčné plochy se zdivem nebyly zarovnány a pohledová plocha při nich nese stopy pouze hrubého přisekání pro přitažení omítky k pečlivě hřebenem upravenému povrchu. Šedomodře líčená omítka však plochu nepřekrývá. Nepochybně se jedná o mladší úpravu, která zaomítla i vyzdívku oblouků. Nad rovinou podlahy je pod omítkou smíšené zdivo z pískovcových pečlivě opracovaných kvádrů a cihel (6,5x14,0x29,0 cm). Zeď pokračuje i dále za levou traktovou zeď, která přisedá k její omítce na spáru. Vpravo naopak asi dosedá na spáru k neomítnuté pravé mezitraktové zdi.

Režné zdivo pravé mezitraktové zdi bylo čitelná pouze nad úrovní podlahy. Pod ní jej kryla jednovrstvá ostrá omítka, s povrchem jen místy staženým hranou lžíce, líčená šedomodrou barvou. Omítka zabíhá pod nadezdívku. Zdivo pokračuje až k zazdívce oblouku v hlavním průčelí domu, která u pravého oblouku ustupuje z interiéru o 0,45 m do jeho špalety. Asi 0,80 m pod rovinou současné podlahy zůstaly patrné kapsy řady trámů o rozměrech 0,30x0,30 m. Zdivo nad podlahou je smíšené z pískovcových kvádrů a cihel (8,0x14,0-15,0x29,0 cm). Zdivem nad podlahou, 0,33 m od pravého zadního koutu, prostupuje 0,71 m široký křbový otvor, lemovaný pískovcovým ostěním. Jeho stojiny začínají 0,28 m nad rovinou dnešní podlahy a ve výšce 1,37 m od podlahy na ně nasedá překlad. Otvor, vysoký 1,09 m, lemuje vysekaný ústupek s iniciálami

G.G. a letopočtem 1635. Zazdívka krbového otvoru užila propálené pískovcové kameny. V úrovni nad podlahou se zdá, že k líci zdiva přisedá na spáru příčná zeď hlavního průčelí a rovněž zadní příčná zeď.

Zadní příčná zeď a levá mezitraktová zeď jsou ze stejného materiálu jako zdivo hlavního průčelí. Levá mezitraktová zeď je založená na rubu kleneb přízemí. Vpředu přisedá k omítnuté interiérové líci příčné zdi hlavního průčelí na spáru. Vztah k zadní příčné zdi neznáme, jejich kontakt zrušilo prolomení vstupu do místnosti vlevo. Zadní příčná zeď dosedá na spáru k líci pravé mezitraktové zdi s krbem.

Druhé patro až na detaily respektuje svým dispozičním rozvrhem patro první. Všechny místnosti, s výjimkou schodiště, jsou plochostropé. Výraznější změnu přináší pouze snížení dvorního křídla o 1,20 m.

Krov zpřístupňuje pokračující schodiště v zadní části levého traktu. Schody, přístupné za dveřním otvorem, jsou dřevěné, podesty z topinek a z opukových dlaždic. Starší vstup do krovu pokračoval nad šachtou hranolu schodišťového vřetene a prostupoval více vpravo než jeho mladší úprava, opakující řešení schodiště v nižších podlažích. Starší schodiště je dobře patrné v topinkové dlažbě podlahy krovu. Zadní příčné zdivo hlavního křídla zakončuje prostá římsa, z cihel, přesahujících líc a na nich položených pískovcových desek, přesahujících výrazně průčelí. Dnes je římsa překryta zastřešením přístavku s korunou, posazenou pod rovinou okapní římsy hlavního křídla. Vlevo jí kryje přiložená střecha levého dvorního křídla.

Tesané trámy jsou začepovány a jištěny kolíky. Na několika místech je patrná výměna částí trámů, některé prvky

konstrukcí jsou odstraněné vyjmutím z čepů nebo odřezáním.

Ve vaznicové soustavě krovu střídá plná vazba dvě vazby jalové. V jalových vazbách sedlají krokve kráčata, osazená na pozednicích v plných vazbách sedlají vazné trámy, ležící rovněž na pozednicích. K nim přisedá podlaha z topinek. Dvě úrovně hambalků podpírá pod spodním ležatá stolice, pod horním stojatá stolice. V ležaté stolici jsou osazeny v horním zhlaví masivních ležatých sloupků kolmo k vazbě střední vaznice a v ose vazby rozpěry. Začepované pásy neprostupují prvky stolice. Hambalky sedlají střední vaznice a v plných vazbách leží na rozpěrách. V hloubkové ose konstrukce podbíhá rozpěry vaznice na stojatých sloupcích s paskami, začepovanými příčně do rozpěry a hloubkově do vaznice. Ve střední úrovni krovu zpevňuje krokve pod hambalky stojatá stolice. Její rozpěry se s hambalky nestýkají. Konstrukci ztužují pásy, začepované do ležatých sloupků plných vazeb a do podní vaznice, procházející asi středem masivních ležatých sloupků plných vazeb.

Do této konstrukce byla vložena konstrukce věže, zajištěná v nárožích šikmo stoupajícími trámy. Svislé prvky jsou začepovány do samostatných horizontálních trámů, ležících nad podlahou na vazných trámech. Vložení konstrukce věže si vyžádalo odstranění několika hambalků v horní úrovni krovu.

Mladšího data je i přiložení prostého hambalkového krovu levého dvorního křídla. Krov narušil starší konstrukci nad křídlem hlavním a překryl okapní římsu jeho zadního průčelí. Teprve potom došlo k přiložení dlouhých námětků na zadní krokve a tím překrytí přístavku k zadnímu průčelí hlavního křídla.

STAVEBNÍ VÝVOJ

Obecně ke stavebnímu vývoji konstatujeme, že pramennou základnu jeho modelu výrazně limituje opravení budovy. Naše informace, nepočítáme-li ovšem písemné prameny, jsou na jedné straně omezeny pouze na zastropení interiéru, na straně druhé pak využívají starších informací, získaných při stavebních zásazích v osmdesátých letech 20. století (levé vnější průčelí, přední místnost středního traktu prvního patra), či dosud neopravených částí (přízemí pod schodištěm, levý suterén). Tyto informace dovolují rozlišit řadu stavebních etap, fází a mikrofází, které se však nevztahují na celý dům, kde jen stěží odhadujeme základní slohové horizonty. Z tohoto důvodu nerozlišujeme v grafickém výstupu vnitřní dělení ve těchto horizontech, ačkoliv jsou na některých místech zjevné. Nedovoluje to situace na zbylých úsecích stavby. Platí to především o období baroku a klasicismu.

Zatímco městská samospráva mohla, dle historických souvislostí, vzniknout mezi roky 1371 - 1381, dozvídáme se o radnici teprve od roku 1465. Městská kniha ovšem o místě ani o podobě stavby nehovoří. V objektu současné radnice sice zjišťujeme relikty, které lze datovat do 15. století, nevíme však, zda náležely radnici či bohatšímu městskému domu.

Za nejstarší stavební relikty považujeme pravý suterén s lomenou valenou klenbou, zdá se, že jedinou v celém historickém jádru města. Rozložení sklepa respektuje pravý trakt přízemí. Pouze přední čelo klenby ustupuje oproti průčelí přibližně o 6 m a vynechává tak asi mladší podloubí, doložené dvěma zazděnými oblouky ve zdivu hlavního průčelí. S ohledem k nim předpokládáme, že přední části mezitraktových zdí náleží až době uzavření podloubí a připojení jeho pros-

toru k interiéru domu. Ten končil nad čelem klenby a připustíme-li nad terénem jeho mocnost asi jeden metr, pak mladší podloubí předstupovalo před budovu asi 5 m. Vstup do suterénu asi přisedal k zadnímu čelu stejně jako dnes, neznáme však dveřní otvor pod lomenou valenou klenbu ani vstup na schodiště z přízemí. Ve druhém případě nelze vyloučit, že schodiště ústilo do podlahy, kterou nad ním nahradil masivní záklop. Přijmeme-li názor D. Líbala - L. Koběrské (SHP - pasport města České Lípy, strojopis SÚRPMO, 1984), že nynější radnice stojí na parcele dvou původně samostatných gotických domů, pak je třeba s tímto řešením počítat. Schodiště by tak ústilo do průjezdu pravého domu, či na jeho dvůr, pokud by pravý trakt pokračoval jako dvorní křídlo. Levý dům, o kterém ovšem víme jen velmi málo, by asi byl rovněž podsklepen pod dvorním křídlem a východ ze sklepa či sklepů by ústil do Panské ulice. Ačkoliv sloučení dvou městských domů v jednu radnici není jednoznačné, zmínka z roku 1532 takové připojení naznačuje. Nelze ovšem vyloučit ani možnost, že radnice stála od samého počátku na parcele dnešního rozsahu a koupený dům náležel k radnici pouze majetkově, jak by nasvědčovala parcelace, nikoliv fyzicky.

Zcela nepochybně změnil gotický dům či domy svoji podobu někdy kolem roku 1500. Před hlavní průčelí přiložili stavitel podloubí, otevírající se dvěma plnými oblouky o rozponu více než 6 m. Oblouky vynášely tři masivní pilíře, jeden v ose průčlí a dva při okrajích. Podloubí asi překrýval trámový strop. Do levého bočního průčelí se podloubí otevíralo plným obloukem o rozponu 4 m. Změny se projevíly i v patře. Průčelí do Panské ulice, dlouhé 30,5 m, prolomilo minimálně 5 okenních os, vzdálených od sebe kolem tří metrů. Patrový

dům dosahoval ke korunní říms výšky asi 9 m. Jeho vnitřní rozvržení asi respektovalo starší situaci, která naznačuje existenci hlavního křídla se sklepem pod pravým traktem a podsklepené levé dvorní křídlo. Zdá se, že pokud dům vznikl sloučením dvou městských domů, pak k tomuto aktu došlo před vznikem podloubí. Hmotné prameny by tak byly ve shodě s historickým modelem, naznačujícím možnost přikoupení domu od Margarety Sewlochové po požáru roku 1515. Prodávající by obdržela poslední splátku v roce 1532, jak je zapsáno v městské knize.

O změnách v období renesance nepřináší stavba žádné informace. Teprve barok, zdá se, znamenal změnu ve vnější i vnitřní podobě radnice. Podle písemných pramenů, které zaznamenávají řadu požárů, došlo k nové výstavbě radnice rok po požáru, který ji zcela zničil v roce 1614. Hmotné prameny naznačují, že před rokem 1635 došlo k zazdění podloubí, které dovolilo prodloužit, případně částečně nově rozvrhnout traktování již jednotné stavby a vyhnat mezitraktové zdi do patra. Zde totiž předpokládáme v uvedeném roce vznik krbu, vloženého do pravé mezitraktové zdi. Za pozůstatek barokních stavebních aktivit považujeme také místnost pod plnou valemnou klenbou v přízemí. Sklenutí přední části třetího traktu zleva se zásadně odlišuje od ostatních kleneb, náležejících pravděpodobně až klasicismu. V baroku nejspíše ještě převažovaly ploché stropy, nejspíše s trémovým podhledem. Z dalších pravděpodobně barokních úprav je třeba uvést přizdění přízemní zadní obvodové zdi dvorního křídla a prolomení několika oken. V období baroku však zasáhla radnici asi řada dalších požárů, ze kterých známe požár v roce 1645 a v roce 1698. Po druhém z nich byla radnice popsána jako

jednopatrová budova o rozměrech stejných jako dnes. Z popisu oprav je zřejmé, že střechu kryl šindel a vystupovala nad ní věžička s hodinami. Některé místnosti kryl plochý dřevěný strop, jiné klenba, kterou bylo třeba spolu s komínem, okny, zdivem a dalším opravit.

Klasicismus vnesl do podoby radnice rozsáhlé změny. Bohužel, jejich rozlišení v době od poloviny 18. století do poloviny století následujícího není v současnosti možné. Již v roce 1787 došlo ještě před požárem k zaklenutí jedné místnosti v přízemí. Po požáru proběhla řada přestaveb, které v roce 1790 zakončilo sklenutí zadního kvelbu. Pravděpodobně se jednalo o sklenutí zadní místnosti třetího traktu zleva za plnou valenou klenbou. Někdy na konci 18. století došlo k přestavbě patra a sklenutí řady místností v přízemí i patře. Další změna nastala po požáru v roce 1820. Ve dvou následujících letech došlo k nástavbě 2. patra a zřejmě i k rozvrhu interiéru budovy, který přibližně odpovídá dnešnímu stavu. V roce 1822 došlo k zastřešení budovy krovem, dochovaným do současnosti a v roce 1824 došlo nejspíš k osazení dřevěné věže, které si vyžádalo zásah do krovu. Zadní průčelí do dvora nejspíše členily pavlače.

V samém závěru klasicismu doznalo výraznější změny již pouze levé dvorní křídlo, zvýšené v roce 1843 o první patro a o šest let později o druhé. To znamenalo i další zásah do krovu hlavního křídla, ke kterému se krov křídla dvorního přiložil.

Druhá polovina 19. století řešila nejprve vnitřní uspořádání věznice v levém dvorním křídle a prozděním pavlačí zadního průčelí hlavního křídla také připojení stavby při pravé obvodové zdi parcely (F. Gabriel: Česká Lípa, čp. 1,

pravé dvorní křídlo, rukopis SHP, Česká Lípa 2002). Zásadní změnu hlavního průčelí přinesl projekt varnsdorfského stavitele a architekta Gottloba Albera, který v roce 1884 zahájil jeho novorenesanční úpravu, kterou však dokončil stavitel Eduard Posselt až v roce 1886, když do ní zahrnul i vnitřní úpravy.

Dvacáté století přineslo řadu různých utilitárních stavebních zásahů a několikrát se opakující opravy průčelí. Teprve konzervace z konce roku 2001 a z počátku roku následujícího, projektovaná ateliérem Girsy Praha a porvedená firmou Gedos Č. Lípa odstranila nedostatky starších zásahů a vhodným způsobem zachránila novorenesanční průčelí radnice.

KULTURNĚ HISTORICKÉ HODNOCENÍ OBJEKTU

Českolipská radnice, č.p. 1, představuje z historického hlediska cenný pramen o vývoji středověkého města a jeho kultuře někdy od 15. století. Dokládá nejen vývojové etapy od nejstarší stavby, ale naznačuje také urbanistické řešení náměstí a přilehlého bloku. Na sklonku svého vývoje představuje novorenesančně cítěné průčelí a řadí se jím mezi obecně přijímané pseudoslohové trendy, přisuzující veřejným budovám právě pseudorenesanční výraz.

V kulturní krajině představuje radnice především dominantu městského jádra, upatňující se především v jeho intravilánu, zatímco v extravilánu tento význam potlačuje převýšení siluety při pohledu z východu, jihu a západu, nebo vyšší pohledové stanoviště na straně severní. V intravilánu historického jádra města vymezuje svojí věží urbanistické centrum a střed kulturního dění. Rovněž v prostoru náměstí

sehrává významnou úlohu jako jeho dominantata. Platí to jak o výšce domu, kterou překonává asi polovinu zástavby náměstí, tak i o jeho slohovém výrazu, kterým převyšuje i domy, stejné výškové hladiny.

Z památkového hlediska je radnice symbolem postavení města v sídelní struktuře okolí a významným ukazatelem historického významu jednoho z největších měst severních Čech a rovněž jednoho z největších poddanských měst v Čechách. Svým vývojem dokládá jeho kulturní i hospodářský růst a vymezuje určitá období stagnace či poklesu významu.

HODNOTNÉ DETAILS A JEJICH SOUBORY

Na základě současného poznání je třeba na oprvním místě mezi hodnotnými details a jejich soubory jmenovat:

- celé hlavní průčelí včetně střechy a věže a to nejen v jeho výtvarném výrazu, ale i ve hmotě, ukrývající v přízemí cenné doklady staršího stavebního vývoje
- hmotu levého bočního průčelí, ukrývající v přízemí a patře cenné doklady staršího stavebního vývoje a potencionální možnost presentace vývoje stavby, která by současně oživila jinak fádní a utilitární průčelí
- pravý suterén jako ojedinělý klenební prvek městské zástavby v České Lípě
- levý suterén včetně reliktů starší stavby při levém obvodovém zdivu jako cenný historický pramen.

Mezi běžné, avšak pro autenticitu objektu velmi významné soubory řadíme:

- dispozice všech podlaží
- klenby a klenební systémy přízemí, patra a vertikální komuniakace až do krovu

- konstrukce krovu a její narušení vložním věže a krovu dvorního křídla a konstrukci věže
- komíny.

Jako cenné detaily uvádíme:

- všechna pískovcová ostění dveří a oken, jejich fragmenty, včetně dnes zaomítnutých v průčelích
- dveřní výplně vstupních dveří hlavního průčelí, vstupu do pravého suterénu v přízemí, vstupu do levého dvorního křídla ze dvora, vstupů do cel v přízemí levého dvorního křídla
- krakorce a jejich překlady v prvním patře levého dvorního křídla
- kované mříže oken.

ZÁVADY

Na tomto místě uvádíme pouze závady, které narušují slohovou členitost a utilitárně zasahují do vzhledu domu. Neuvádíme zde závady slohových narušení, kde každý nový sloh pškodil nebo odstranil výraz slohu předcházejícího. Jedná se především o zásahy do vnější podoby domu, kde objekt narušuje přestavba pavlačí a zadní průčelí hlavního křídla a pravé boční průčelí levého dvorního křídla. S touto úpravou souvisí i úprava krovu a její krytiny v podbě plechové šablony. Za nevhodné je třeba označit vložení trojdílných oken do průčelí a nevhodné vybourávky pro různé rozvodné skříně.

V interiéru je více či méně nevhodná výstavba některých příček, nebo naopak jejich odstranění v klenebních systémech. Nové položení většiny podlahové dlažby odporuje historickému výrazu objektu, stejně jako výplně většiny dveřních otvorů.

V detailech je třeba za chybu označit plošné zaomítnutí pravého suterénu a přebourání větrací šachty na vstupní komunikaci přímo do náměstí. Výrazné poškození zaznamenáváme u výplně dveřního otvoru do pravého suterénu. Špatná je oprava dveřní výplně vstupních dveří hlavního průčelí.

DOPORUČENÍ PRO OCHRANU OBJEKTU

Městská radnice, která představuje významný symbol města, jeho dominatu a současně i cenný historický pramen, dnes plní funkci, pro kterou byla po staletí budována. Pro zachování objektu a jeho vhodné užívání tedy stačí, aby nedocházelo k přetěžování užitných prostor, k jejich utilitárním úpravám a k nevhodným opravám, poškozujícím autenticitu domu. Doporučujeme proto přehodnocení zadního průčelí hlavního křídla a především pravého bočního průčelí levého dvorního křídla s cílem uplatnit pavlače domu. Levé boční průčelí do Panské ulice doporučujeme prezentovat jako cennou a malebnou ukázkou složitého vývoje stavby. Tato presentace by současně oživila jinak fádňí a utilitární průčelí. Současně však je nutné přehodnocení nevhodných trojdílných okenních otvorů do všech průčelí a vybourávek pro různé rozvodné skříně. Rehabilitaci vyžaduje dispozice jednotlivých podlaží, zatížených v některých případech změnami vertikálních konstrukcí. Je nutné sejmut omítky pravého suterénu a rekonstruovat větrací šachtu. Při provádění všech stavebních úprav zasahujících do stávajících konstrukcí nebo do terénu je žádoucí prozkoumat a dokumentovat stávající situace, případně přizpůsobit projekt nově zjištěným situacím.

Tato část vyjadřuje mínění zpracovatele SHP, nemůže nahrazovat vyjádření příslušných orgánů a organizací

panátkové péče ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb.

GRAFICKE PŘÍLOHY

- 1 Indikační skica České Lípy z roku 1843. [SÚA, IS Li 255.]
- 2 - 4 Plán a detaily na stavbu radniční věže z roku 1823.
Plán je sice signován městským inženýrem Rudolfem Elbelem, ale s jistotou rukopis popisek (a zkušenosti s podobnými stavbami?) ukazuje na autorství krajského inženýra Wenzla Geržabka. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]
- 5 Plán vzniklý v souvislosti s připravovaným natřením věže, autor neuveden (asi Rudolf Elbel). [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]
- 6 - 7 Návrhy pro mříže balkonů od G. Albera z roku 1884. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]
- 8 Náčrtek z nabídky kameníka Franze Soukupa z Hošťky z roku 1884 na dlažbu chodeb. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]
- 9 - 11 Variantní plány A. Webera z roku 1931 na přestavbu bývalých stájí na policejní strážnici. [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2878, sign. 10/1, radnice 1920-1938, kt. 947.]
- 12 Radnice v České Lípě před rokem 1884. [F. Gabriel - J. Panáček: Českolipská radnice jako hmotný pramen, Sborník společnosti přátel starožitností 3, Praha 1992, s. 151 - 165.]
- 13 Radnice v České Lípě po roce 1884 [SOkA Česká Lípa, AM Česká Lípa, i. č. 2596, sign. D IX, kt. 662.]
- 14 Ostění krbu ve středním traktu 1. patra. Foto: prom.

hist. M Sovadina [F. Gabriel - J. Panáček: Českolipská radnice jako hmotný pramen, Sborník společnosti přátel starožitností 3, Praha 1992, s. 151 - 165.]

FOTODOKUMENTACE

- 1 Exteriér, hlavní průčelí, celkový pohled.
- 2 Exteriér, zadní průčelí hlavního křídla, zadní průčelí pravého dvorního křídla a pravé průčelí levého dvorního křídla, celkový pohled.
- 3 Exteriér, zadní průčelí hlavního křídla a pravé průčelí levého dvorního křídla, celkový pohled.
- 4 Interiér, přízemí, první trakt zleva, levá obvodová zeď pod spodní podestou.
- 5 Interiér, přízemí, první trakt zleva, levá obvodová zeď pod schodištěm.
- 6 Interiér, suterén, levý sklep, obvodová zeď, detail.
- 7 Interiér, přízemí, levé dvorní křídlo, komunikace při levé obvodové zdi.
- 8 Exteriér, pravé průčelí levého dvorního křídla, konstrukce pavlače.
- 9 Exteriér, pravé průčelí levého dvorního křídla, přízemí.
- 10 Exteriér, pravé průčelí levého dvorního křídla, přízemí, klika dveří.
- 11 Interiér, přízemí, levé dvorní křídlo, vstupní dveře.
- 12 Interiér, přízemí, levé dvorní křídlo, dveře do cely.
- 13 Interiér, přízemí, levé dvorní křídlo, dveřní otvor se záchodovou nikou.
- 14 Interiér, přízemí, druhý trakt zleva, zadní část.
- 15 Interiér, přízemí, třetí trakt zleva, přední část.
- 16 Interiér, přízemí, druhý trakt zleva, dveře do levého

suterénu.

17 Interiér, přízemí, druhý trakt zleva, dveře do pravého suterénu.

18 Interiér, přízemí, třetí trakt zleva, dveře do pravého suterénu.

19 Interiér, suterén, pravý.

20 Interiér, suterén, levý, přední část.

21 Interiér, suterén, levý, zadní část.

22 Interiér, přízemí, čtvrtý trakt zleva, zadní část.

23 Interiér, 1. patro, schodiště ze síně.

24 Interiér, krov, schodiště z 2 patra.

25 Interiér, krov, hlavní křídlo, plná vazba, spodní úroveň, zadní strana.

26 Interiér, krov, hlavní křídlo, zavětrování krokví ve spodní úrovni, zadní strana.

27 Interiér, krov, hlavní křídlo, plná vazba, spodní úroveň, stojatá stolice ve středu.

28 Interiér, krov, hlavní křídlo, plná vazba, spodní úroveň, zadní strana, ležatá stolice.

29 Interiér, krov, hlavní křídlo, plná vazba, střední úroveň, přední strana, stojatá stolice.

Böhmisch

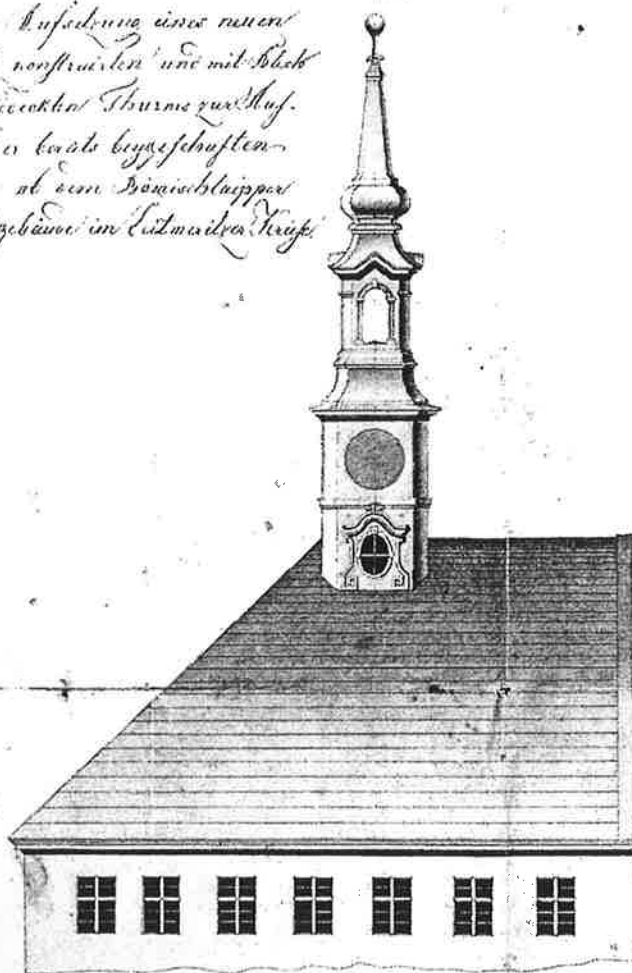
Rathhaus

Synagoge

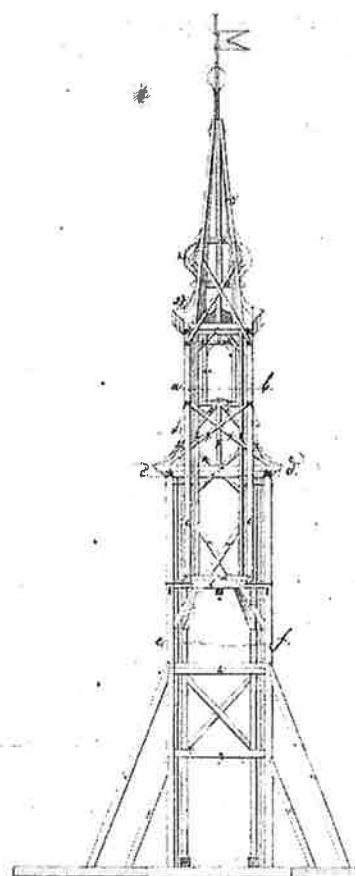

Plan Litt. B.

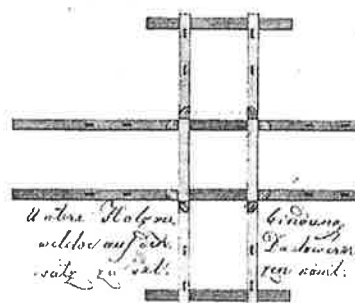
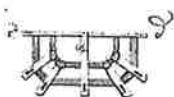
*Unter der Aufsicht eines neuen
von Holz konstruirten und mit Blech
ganz umgebenen Thurns zur Auf-
stellung der besten bürgerlichen
Hochschule als dem Böhmischlaipser
Fathausgebäude im Seidenstraß.*

Ansicht.

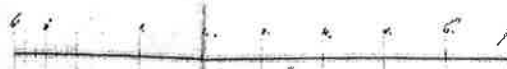

Durchschnitt.

*Untere Holzer
welche aufged.
sitz zu sein.*

*Einigung
Festsetzung
von räum.*

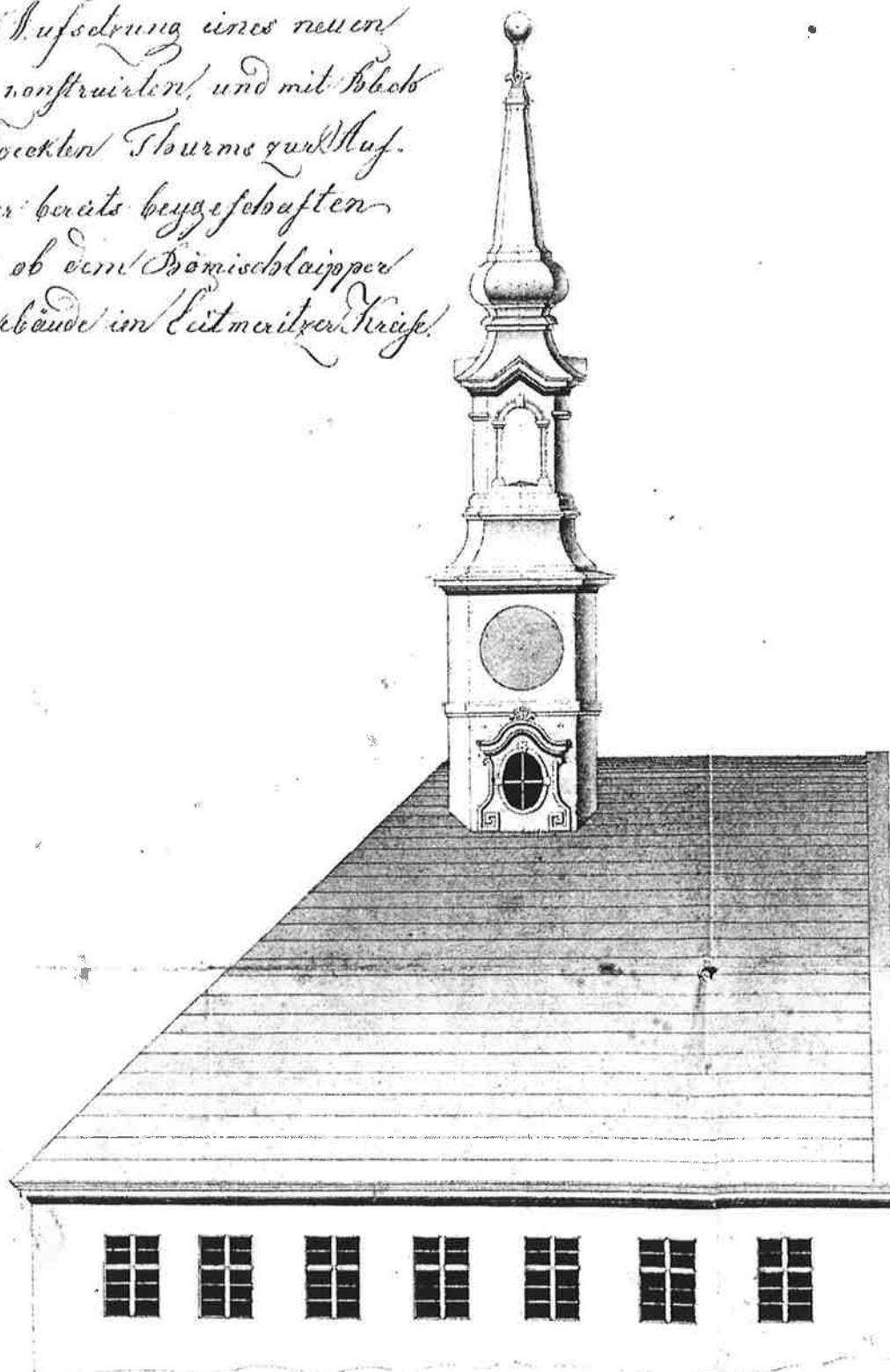

f. H. H. H.

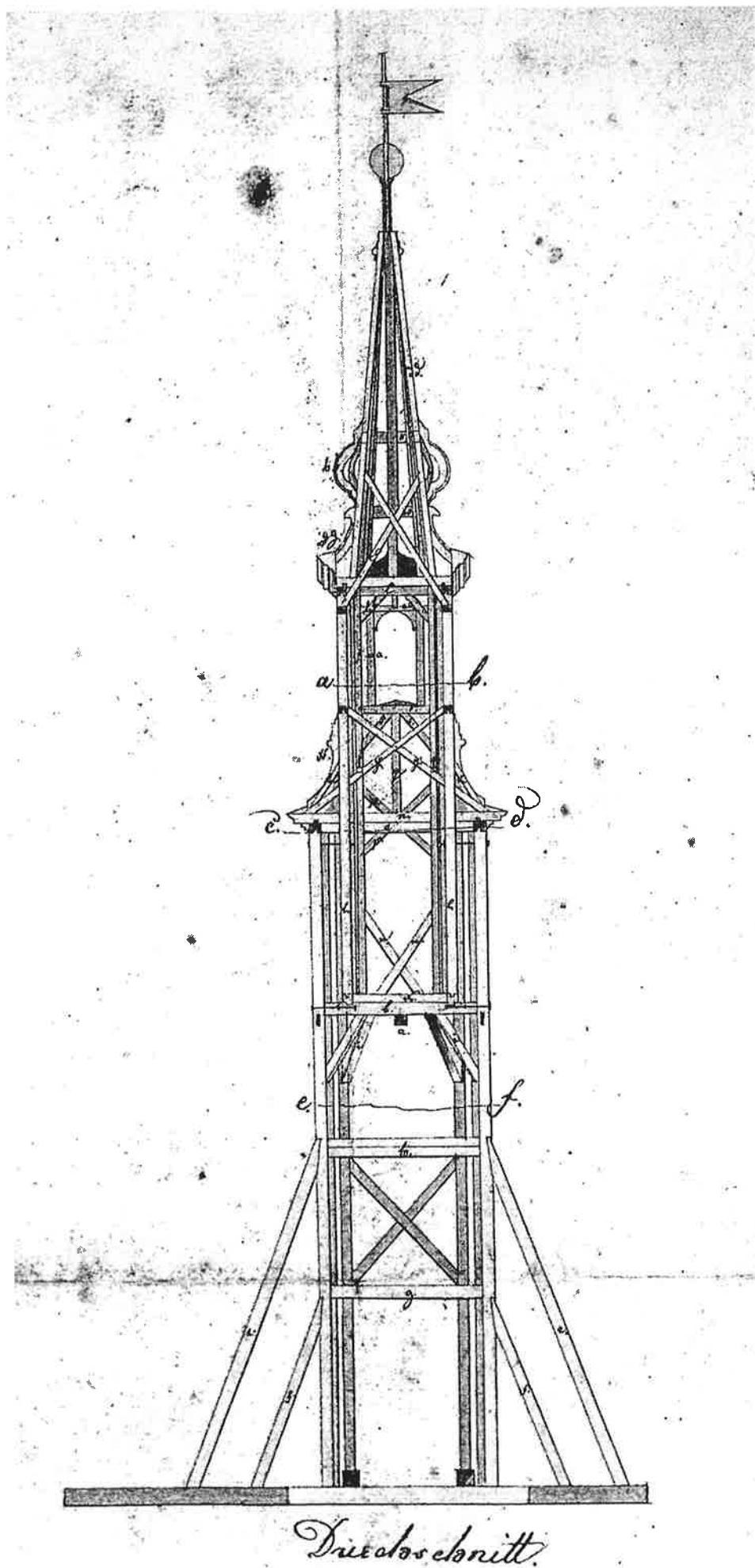
P. H. H. H.

Plan Litt. A.

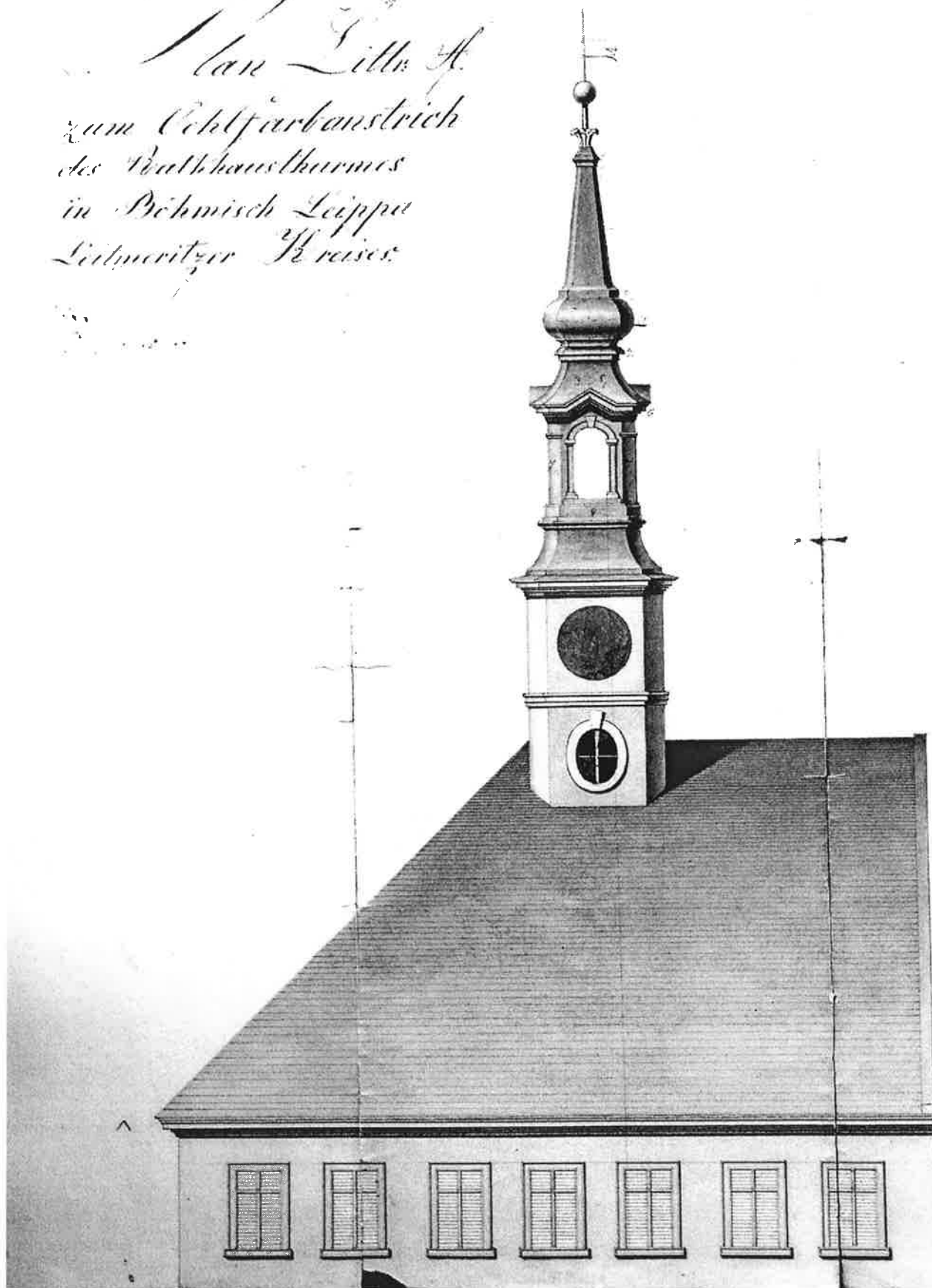
Ueber die Aufsehung eines neuen
von Holz konstruirten, und mit Blech
ganz eingedeckten Thurms zur Auf-
stellung der bereits bezugsfertigen
Stadtuhr ob dem Böhmischlaippen
Kalkbaugebäude im Litzmitzer Kreise.

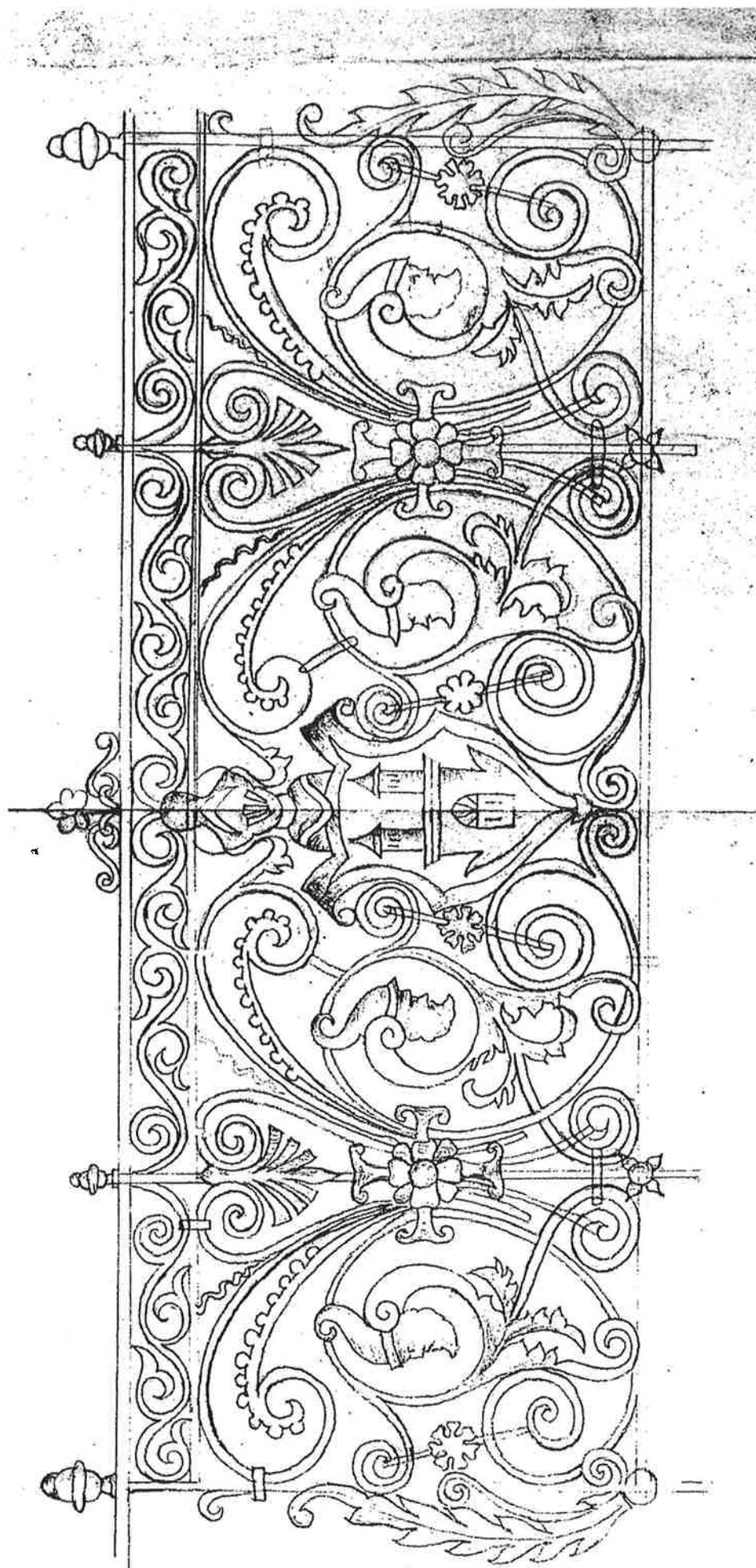

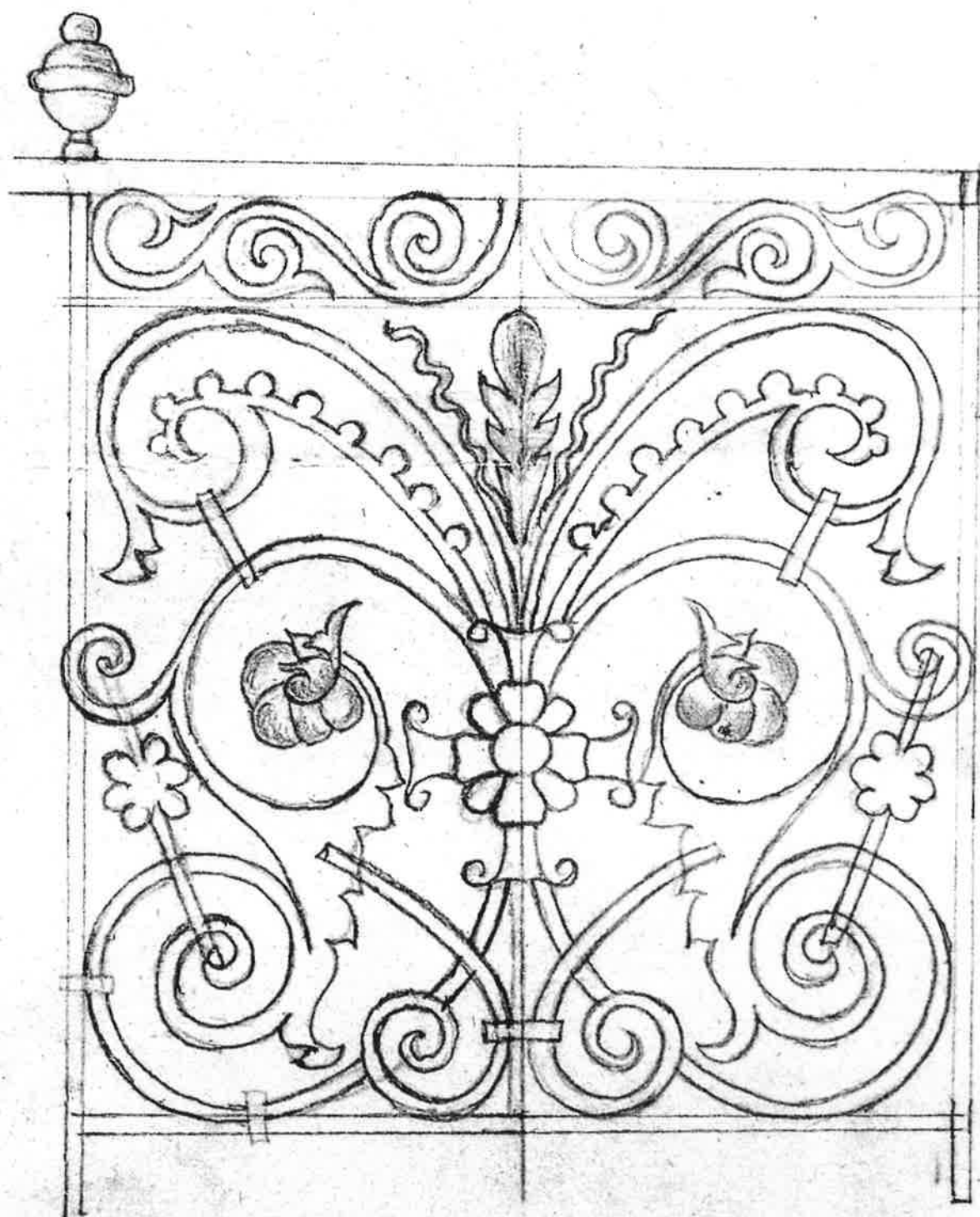
Ansicht.

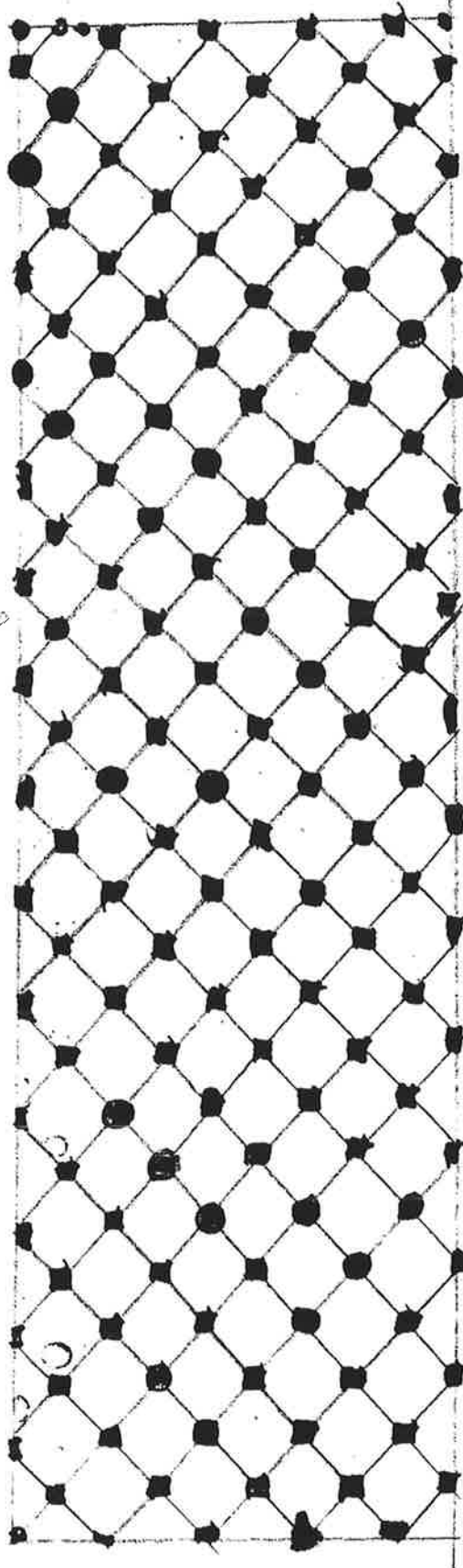

Plan Lillo H.
zum Oehlfarbanstrich
des Walthausthurmes
in Sächsisch Leipzig
Leitmeritzer Kreis.

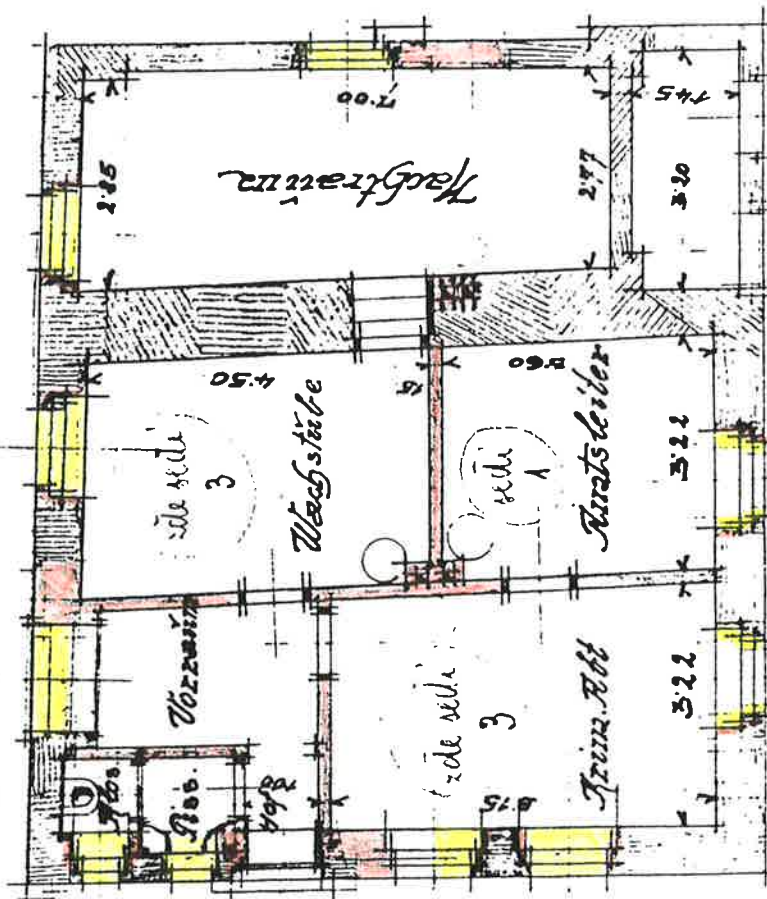

In Schwamgar Punkt bei Baden Linie 3" und 8" bis 1" Durchmesser
beim Offingensprung. Und bei Bad; die Queerstat
in der Eisenbahn Station. Die Länge 15'
die Länge des Brückens. Carouplasten 25' und 1'
die Länge des Brückens 17½" und 17, und 25' und 17 Offingensprung.

Variante: grün Einbau der Hochstraße

Parkette.

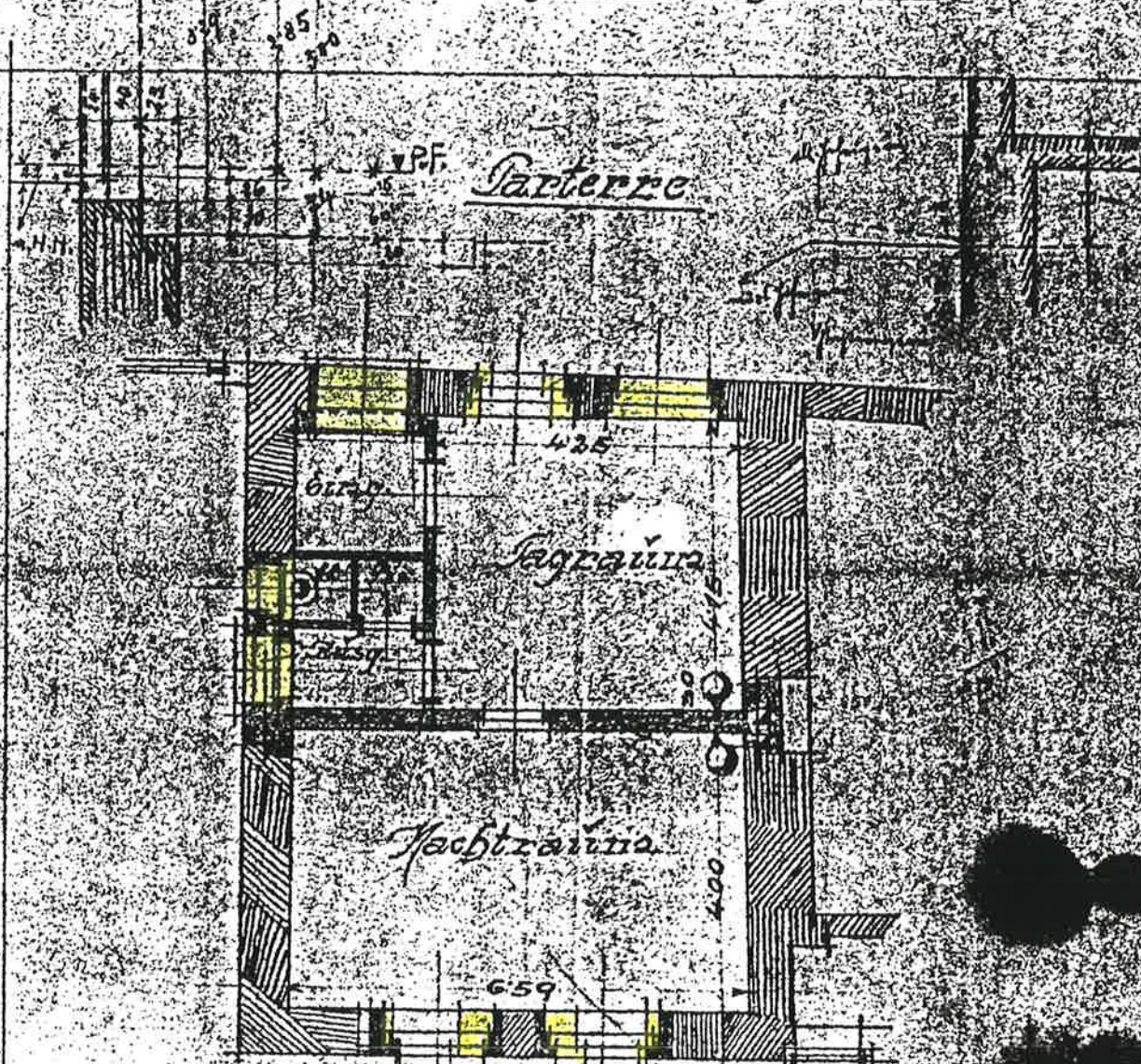
Stadtbaumeister B. Leipa 25/8. 31
OHK

Umsatzplan des Geschäftes

1. Platz	200.-
2. Platz	1.000.-
3. Platz	1.80.-
4. Platz	300.-
5. Platz	650.-
6. Platz	2.400.-
7. Platz	400.-
8. Platz	800.-
9. Platz	200.-
10. Platz	20.-
11. Platz	500.-
12. Platz	200.-
13. Platz	200.-
14. Platz	200.-
15. Platz	200.-
16. Platz	200.-
17. Platz	200.-
18. Platz	200.-
19. Platz	200.-
20. Platz	200.-
21. Platz	200.-
22. Platz	200.-
23. Platz	200.-
24. Platz	200.-
25. Platz	200.-
26. Platz	200.-
27. Platz	200.-
28. Platz	200.-
29. Platz	200.-
30. Platz	200.-
31. Platz	200.-
32. Platz	200.-
33. Platz	200.-
34. Platz	200.-
35. Platz	200.-
36. Platz	200.-
37. Platz	200.-
38. Platz	200.-
39. Platz	200.-
40. Platz	200.-
41. Platz	200.-
42. Platz	200.-
43. Platz	200.-
44. Platz	200.-
45. Platz	200.-
46. Platz	200.-
47. Platz	200.-
48. Platz	200.-
49. Platz	200.-
50. Platz	200.-
51. Platz	200.-
52. Platz	200.-
53. Platz	200.-
54. Platz	200.-
55. Platz	200.-
56. Platz	200.-
57. Platz	200.-
58. Platz	200.-
59. Platz	200.-
60. Platz	200.-
61. Platz	200.-
62. Platz	200.-
63. Platz	200.-
64. Platz	200.-
65. Platz	200.-
66. Platz	200.-
67. Platz	200.-
68. Platz	200.-
69. Platz	200.-
70. Platz	200.-
71. Platz	200.-
72. Platz	200.-
73. Platz	200.-
74. Platz	200.-
75. Platz	200.-
76. Platz	200.-
77. Platz	200.-
78. Platz	200.-
79. Platz	200.-
80. Platz	200.-
81. Platz	200.-
82. Platz	200.-
83. Platz	200.-
84. Platz	200.-
85. Platz	200.-
86. Platz	200.-
87. Platz	200.-
88. Platz	200.-
89. Platz	200.-
90. Platz	200.-
91. Platz	200.-
92. Platz	200.-
93. Platz	200.-
94. Platz	200.-
95. Platz	200.-
96. Platz	200.-
97. Platz	200.-
98. Platz	200.-
99. Platz	200.-
100. Platz	200.-

OHK

Einbau der Wächstube im früh. Stallgebäude

Stadtbaumeister B. Leipzig 17.4.17

Der Bürgermeister

Plan
der eingebaute Polizeiräume
ehemaliger Stallgebäude der Stadtgemeinde
B. Leipzig.

Barrackengasse.

